

Het LAND van AALST

Jaargang LXXIII • 2021

Nummer 3

Het LAND van AALST

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Uitgegeven door de geschiedkundige vereniging 'Het Land van Aalst', met de steun van de Vlaamse Gemeenschap, de Stad Aalst, de Stad Ninove en Erfgoedcel Denderland.

Elektronische versie:

Gratis op de website

Lidmaatschap van de vereniging:

Bijdrage zonder jaarabonnement gedrukte versie

Gewoon: €10 • Steunend: € 20

Jaarabonnement gedrukte versie

Gewoon: €30 • Steunend: € 40

Te storten op:

IBAN BE33 3930 3032 7646

BIC: BBRUBEBB

t.a.v. Het Land van Aalst,
Asserendries 118, 9300 Aalst

De vereniging werd opgericht in 1949 en heeft als werkgebied de gemeenten van de vroegere bestuurlijke eenheid het 'Land van Aalst' in haar grootste uitgestrektheid, alsmede van enkele aangrenzende Oost-Vlaamse gemeenten (grosso modo de streek tussen Schelde en Dender). Initiatiefnemers en stichters waren † Albert Van Lil (beheerder 1949-66) en † Jozef Van Overstraeten (voorzitter 1949-52). Tot de stichters hoorden eveneens † Arthur Broeckaert, † Hendrik Vangassen (voorzitter 1954-63), † Jozef Van Cleemput, † Jozef De Brouwer, † Valère Gaublomme, † Frits Van Acker, † Basiel Boel, † Marcel Cornelis en † Jules Pieters. Latere voorzitters waren † Jozef Borremans (1953-1954), † Frits Courteaux (1963-1980), † Luc De Rijck (1980-1984) en Luc Robijns (1984-2020).

Het bestuur van de vereniging:

Luc Robijns • *erevoorzitter*

Bart Cherretté • *voorzitter*

Michel Igual Pacheco • *ondervoorzitter*

Marcel Cock, Lieve De Mecheleer, Tom De Ridder, Luc Geeroms, Mieke Van Damme, Dirk Van de Perre, Wouter Van Der Spiegel, Georges Vande Winkel, Reinoud Vermoesen.

Redactiesecretariaat:

Reinoud Vermoesen

reinoud.vermoesen@uantwerpen.be

Ledenadministratie en algemene correspondentie:

Mieke Van Damme

Asserendries 118, 9300 Aalst • tel. 053 21 63 30

• e-mail: vdmieke@skynet.be

Meewerkende leden:

Geert Van Bockstaele, Bart Merckaert, Marc Uyttersprot, Bart Van Langenhoven en Wilfried Vernaeve

De vereniging is lid van het 'Oost-Vlaams Verbond van de Kringen der Geschiedenis'. Het logo werd ontworpen door Bram Overlaet. Het representeert het wapenschild van de twee steden Aalst en Geraardsbergen, met verwijzing naar de de vijf baronieën Rode, Gavere, Zottegem, Boelare en Schorisse.

hetlandvanaalst@gmail.com • <http://www.hetlandvanaalst.be>

Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.
Zetel van de vereniging: Asserendries 118, 9300 Aalst.

Vormgeving: Kim Overlaet • Druk: De Riemaecker Printing, Nukerkeplein 9, 9681 Nukerke

ISSN 0778-7731

De Riemaecker
PRINTING

Hector Miserez, een vergeten Aalstenaar

Dany D'Herdt

Inleiding

Dikwijls worden mensen, die zich tijdens hun leven met hart en ziel hebben ingezet voor hun medemens, na verloop van tijd zomaar in de vergeethoek geplaatst. Zo verliep het ook Hector Miserez. Deze ingenieur- agronoom blies in het begin van de twintigste eeuw de tanende hop- en tabakscultuur nieuw leven in. Zijn grootste verdienste was echter de talloze projecten, die hij tijdens WO1 in Aalst en omstreken, opstartte. Deze projecten hebben ertoe bijgedragen, dat een groot deel van de Aalsterse bevolking er is in geslaagd om tijdens deze zware periode toch noodzakelijke voedingsmiddelen op de plank te krijgen. Het lijkt ons aangewezen om deze vergeten Aalstenaar, Hector Miserez, van onder het stof te halen en terug de plaats te geven die hij verdient.

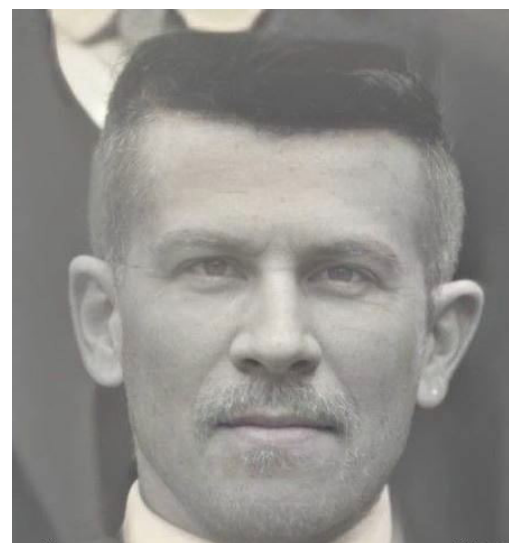
Korte biografie

Hector Miserez wordt op 22 september 1873 te Erwetegem geboren als zoon van landbouwer Francis Miserez en kantwerkster Sophie De Clercq. In het geboorteregister wordt hij vermeld als kind van het mannelijk geslacht met als naam Marie Celina. In de jaren 1890 wordt deze akte, samen met een twintigtal andere nietig verklaard als zijnde verkeerdelijk ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand, en de naam Marie Celina wordt hierbij rechtgezet naar Hector Jozef. Hij loopt school in het Bisschoppelijk College van Geraardsbergen,¹ waarna in 1897 hij aan de Leuvense universiteit² zijn diploma van landbouwkundig ingenieur behaalt met als eindwerk '*De l'alimentation rationnelle et économique de la race bovine*'.³ Begin april 1899 huwt hij in Laken met Rosalia Verhofste en vestigt zich in 1900 in Zottegem, waar ook zijn eerste zoon Valere wordt geboren op 23 maart 1900. In Zottegem worden ook nog geboren: Maurice op 19 juli 1901 (de latere Dokter Miserez), Gabriella op 6 oktober 1902 en Helena op 12 april 1904. Nadat de familie zich in Aalst heeft gevestigd in 1904 worden er in Aalst nog drie kinderen geboren: Julia op 13 juni 1905 (overleden 27 december 1916), Amata op 13 september 1906 en Laura op 7 oktober 1907.

1. SAA, De Denderbode, 22 augustus 1895, p. 2.

2. SAA, De Denderbode, 25 mei 1895, p. 2.

3. KUL, dissertation, 1897, Hector Miserez, De l'alimentation rationnelle et économique de la race bovine.

Hector Miserez

Zottegem: Miserez' eerste stappen als agronoom

Een eerste publicatie van zijn hand verschijnt in 1898 en behandelt de syndicalisering die zich manifesteert zowel op industrieel als op agrarisch vlak. Een paar jaar later gaat hij dit onderwerp nog verder uitspitten in een diepgaand onderzoek betreffende de gemeenschappelijke aankoop van landbouwmachines door een grotere groep landbouwers. Zijn eerste echte stappen als landbouwingenieur gaat hij in zijn geboortestreek zetten. In Overboelare heeft hij in 1901 en 1902 de leiding over een proeftuin en werkt er voor de landbouwcommissies van Zottegem en Geraardsbergen. Het is niet verwonderlijk dat zijn initiële interesses uitgaan naar de specifieke teelten uit zijn geboortestreek, met name de tabakscultuur rond Zottegem, en deze van geneeskundige gewassen in de driehoek Geraardsbergen, Lessen en Ronse. In het proefstation van Overboelare experimenteert hij met een nieuw concept van droogschuur voor tabaksbladeren.⁴ De experimenten leiden tot positieve resultaten, die al snel worden gepromoot en ook toegepast. Miserez noteert al de bekomen resultaten en die worden haast allemaal uitgegeven door de drukkerij Leherte-Courtin uit Ronse. In 1902 verschijnt er van zijn hand ook een algemeen werk *'De tabaksteelt in Vlaanderen'*. Daarnaast maakt hij ook een studie in verband met de hoenderteelt in Vlaanderen en nog een andere over veevoeding, die toegepast wordt op melkkoeien in Borsbeke. Daar is namelijk een staatsmelkerij gevestigd, waar jongelingen een desbetreffende opleiding kunnen genieten. In 1902 maakt de toenmalige hulp-staatslandbouwkundige Miserez deel uit van de jury bij de mondelinge examens van deze kandidaat melkboeren.⁵

4. Franck Becuwe, 't Bruyne Kruid, Het erfgoed van de tabaksnijverheid in Vlaanderen, p. 25.

5. SAA, De Denderbode, 10 aug. 1902, p. 1.

6. Monthly Bulletin Dept of agriculture, 1913, vol. 3 p. 83 en 453 en 1918, vol. 3 p. 443 – Ensenanza agricola, 1913, p. 70 – Tidsskrift för landbrugets planteavl, 1904, vol. 14 p. 650.

7. SAA, De Denderbode, 16 oktober 1904, p. 2.

Aalst biedt grotere perspectieven

Beginfase

Amper twee jaar later is hij zelf staatslandbouwkundige, en het is in die periode dat hij met zijn gezin verhuist naar Aalst, waar hij zich aanvankelijk vestigt in de Vrijheidstraat 12. Hier in Aalst gaat hij zich toeleggen op de hopteelt, een streekproduct bij uitstek, die zich echter in een crisistoestand bevindt. In 1904 start Miserez samen met E.H. Alfons Dejaegher uit Poperinge, één van de meest toonaangevende figuren voor alles wat hop betreft, het tijdschrift *'De Hopboer'*, dat tot 1914 en na WO1 tot 1938 zal worden uitgegeven. Beide heren zijn de drijvende kracht achter deze uitgave, die een groot respect geniet in België en tot ver buiten onze landsgrenzen.

Door vele instanties, officiële en niet-officiële, wordt Miserez uitgenodigd om overal in het land, in Vlaanderen en Wallonië, voordrachten te geven over sterk uiteenlopende landbouwonderwerpen, maar waaruit toch blijkt dat voor hem tabak en hop zijn topprioriteiten zijn. Hij publiceert enorm veel, zowel boeken, brochures als artikels. Verschillende van zijn publicaties worden later vermeld of zelfs gedeeltelijk overgenomen in de internationale landbouwerspers (USA, Zuid-Amerika en Scandinavië).⁶

In 1904 wordt Miserez benoemd tot directeur van de staatsmelkerijschool in Borsbeke, waar hij al jaren actief was als jurylid bij de examens.⁷ Nog in 1904 wordt hij aangesteld als secretaris van een parlementaire onderzoekscommissie, die de toestand van de hopteelt in België in kaart moet brengen en de voorstellen moet formuleren om deze cultuur nieuw leven in te blazen. De hopcultuur beleefde toen in Vlaanderen een enorme terugval. Het aantal beplante percelen is tot een minimum herleid en er wordt weinig of niets ondernomen om tot een nieuwe en gezondere

cultuur te komen. Nochtans werd er meer bier gebrouwen en hierdoor was de hopteelt erin geslaagd om de laatste twee jaar een betere prijs te bekomen voor de aangeboden hop. In onze contreien en in Noord-Frankrijk heeft men echter alles op zijn beloop gelaten en werden er geen nieuwe aanplantingen doorgevoerd. Onze hopboeren speelden niet in op de grotere vraag van de brouwers naar hop, terwijl Duitse en Amerikaanse leveranciers dit wel deden en de overgrote meerderheid van de vereiste hoeveelheden hop leveren aan onze brouwers.⁸

Hopcongres in Aalst, 1905, 2de Sinksendag

In 1905 heeft er in Aalst een 'hop-congres' plaats. Niettegenstaande de huidige slabakkende situatie heeft het congres zeker niet te klagen wat de belangstelling betreft. Op de academische zitting ontbreekt het niet aan 'groot' volk: Baron Louis de Bethune, senatoren Mertens en Van Vreckem, volksvertegenwoordigers Leo de Bethune, De Bruyne en De Coster, de burgemeesters van Aalst en Poperinge, Gheeraerds en Van Merris, de brouwers Wielemans-Ceuppens, Damiens en De Moor, de bestuurders en leerkrachten van de brouwerijscholen van Gent, Leuven en La Louvière. Daarnaast zijn ook de hopbonden van Aalst, Brabant en Poperinge met een officiële delegatie van de partij.⁹ Baron Louis de Bethune, die een sterke band heeft met alles wat in de Aalsterse regio met landbouw heeft te maken, bijt de spits af en zorgt voor de nodige inleiding. Daarna komt Hector Miserez aan het woord, die een groot deel van de tijd voor zijn rekening neemt. In zijn voordracht brengt onze agronoom nieuwe maatregelen naar voor waardoor de hopteelt zou kunnen worden verbeterd. Hij legt vooral de nadruk op een betere samenwerking tussen enerzijds de hoptelers en brouwers, en anderzijds de hoptelers en handelaars, waardoor al snel een enorme vooruitgang zou kunnen worden geboekt. De telers moeten inspelen op de teelt van die hopsoorten, die de brouwers verlangen, en moeten niet halsstarrig blijven vasthouden aan de oude bestaande variëteiten. Anderzijds moeten de brouwers inzien dat met de hier gecultiveerde soorten ook een uitstekende bierkwaliteit kan worden bekomen.

Naast Miserez komen nog veel sprekers aan het woord. Vooreerst zijn er de voornaamste hoptelers uit de streek Aalst-Asse, de Heren Van Droogenbroeck, Reyniers en Vandevelde, die het voornamelijk hebben over de te kweken soorten, het verhogen van de capaciteit en de noodzaak om een eensgezindheid te verwezenlijken tussen de hopboeren uit de verschillende regio's in het land. Nadien komen de handelaars Meert uit Aalst en Roseleth uit Hekelgem aan de beurt. Deze heren vergelijken de Belgische hopsoorten met de meest gebruikelijke buitenlandse, en halen daarbij zelfs aan dat er voor de Belgische telers een potentiële markt in het buitenland bestaat. Nadien komen de brouwers aan het woord, met name brouwers Haeck en Dubois. Zij kaarten het probleem aan van hopvervalsingen door zowel buitenlandse als binnenlandse leveranciers, vragen om een hopkwaliteit die geschikt is voor het brouwen van bepaalde biersoorten en bepleiten de opwaardering van de bestaande soorten ten behoeve van de Belgische brouwers. E.H. De Jaegher en Professor Edmond Laplae,¹⁰ sluiten het congres af met een uiteenzetting over de werking van de buitenlandse hoptelers.¹¹

Dit hopcongres zorgde er voor dat kort erna in haast alle hopstreken van België tentoonstellingen met daaraan gekoppelde prijskampen werden ingericht. Op 22 september 1905 gaat er in Poperinge een dergelijke tentoonstelling door.¹² Naast hoptelers, brouwers, en hoogleraars van brouwerijscholen maakt Miserez deel uit van de jury. De eindvoordracht is voorbehouden voor de gerenommeerde professor Laplae en onze Hector Miserez. Vanwege een treinongeval moesten de afgevaardigde

8. SAA, De Denderbode, 31 januari 1904, p. 2 – KBR, Belgicapress, Het Handelsblad, 27 januari 1904, p. 1 – Journal de Bruxelles, 28 januari 1904, p. 1.

9. Archief Ieper, De Poperingenaar, 11 juni 1905, p. 2.

10. Laplae Edmond, 1868-1941, agronoom, hoogleraar aan Leuvense universiteit en vanaf 1910 directeur-generaal van de landbouwdienst bij het Ministerie van Koloniën.

11. Stadsarchief Ieper, De Poperingenaar, 17 september 1905, p. 2.

12. Stadsarchief Ieper, De Poperingenaar, 17 september 1905, p. 2.

Aankondiging Hopcongres 12/6/1905.

Baron Louis de Bethune.

van het Ministerie van Landbouw en Hector Miserez echter forfait geven. Professor Leplae gaf dan maar alleen een 'eindpleidooi', waarin hij voornamelijk hamerde op de handelskwaliteit van de hop.¹³ In oktober 1905 heeft een gelijkaardig gebeuren plaats in Brussel voor de hoptelers uit de streek Asse/Hekelgem en Pajottenland. Deze tentoonstelling gaat door op initiatief van de Brusselse brouwers. Miserez behoort opnieuw tot de jury en de eer valt hem te beurt om op de laatste dag een wandelvoordracht te geven aan de Brusselse brouwers.¹⁴ In oktober heeft er ook in Luik, in de streek van Jupile, een hoptentoonstelling plaats, waar Miserez deel uitmaakt van de jury.¹⁵

Verdere ontplooiing in de landbouwwereld

Bij de landbouwcommissie van de stad Aalst wordt Hector met open armen verwelkomd door voorzitter baron Louis de Bethune. Miserez gaat talrijke voordrachten geven in het lokaal der commissie gelegen aan de Keizerlijke Plaats 41. Samen met Miserez gaat de Bethune nagenoeg alle activiteiten van deze vereniging organiseren. In mei 1906 bekomt Miserez zijn benoeming tot staatslandbouwkundige.¹⁶

Dat niet alle voordrachten hop en/of tabak als onderwerp hoeven te hebben, blijkt uit een uiteenzetting die Hector eind 1906 gaat houden voor de Algemene Vergadering van de geitenkweekmaatschappijen van het arrondissement Aalst en Oudenaarde. Deze vindt plaats op tweede Kerstdag 1906 en gaat door in hun nieuw lokaal *Het Brusselsch Hof* op de Botermarkt te Aalst. Het kan nu verwonderlijk klinken, maar deze organisatie had toen niet minder dan 3000 leden, verdeeld over 19 verenigingen in Aalst en 12 in Oudenaarde. Zoals bij haast alle landbouwverenigingen uit Aalst en omgeving is baron Louis de Bethune er voorzitter, en in die functie leidt hij dan ook de vergadering in. Het leeuwenaandeel van de vergadering is echter weggelegd voor Miserez. In een aandachtig bijgewoonde voordracht geeft hij vooral aandacht aan de voeding die men aan de geit dient te geven. Het gegeven betoog wordt door alle toehoorders bijzonder goed onthaald.¹⁷

In 1908 heeft er in Berlijn een internationale hoptentoonstelling plaats, waar de Belgische hopboeren uit Aalst, Poperinge en Brabant afkomstig, drie gouden, vijf zilveren en tien bronzen medailles uit de wacht weten te slepen, niettegenstaande de chauvinistische ingesteldheid van de Duitse inrichters. Van Belgische zijde zijn hier aanwezig: brouwer Dubois uit Lebbeke, Reyniers en E.H. Vossen uit Brabant en Hector Miserez.¹⁸ In hetzelfde jaar wordt hij aangeduid om het verslag te maken van een zeer grote gewestelijke landbouwtentoonstelling, die te Gent plaatsvindt. Zijn grote bagage aan alles wat met landbouw te maken heeft, blijkt uit de onderwerpen, die er worden toegelicht: landbouwonderwijs, landbouwhuishoudkunde en landbouwmaatschappijen. Van elk van deze onderwerpen wordt door Miserez een uitgebreid verslag ter beschikking gesteld.¹⁹

In november 1909 gaat hij een voordracht geven op de prijskamp/tentoonstelling van tabak die werd ingericht door de *Leedsche Tabaksbond* en die doorging in de bewaarschool. Miserez probeert aldus de tabaksteelt in Lede een duwtje in de rug te geven en zal later de Leedse tabaksboeren met raad en daad bijstaan.²⁰ Zo heeft er op 2 november 1911 in Lede terug een gelijkaardige tentoonstelling plaats. Opnieuw geeft hij er een voordracht en hij zorgt dat er 'groot' volk aanwezig is: baron de Bethune, graaf Glenisson, burgemeester Moens, E.E.H.H. pastoor Byl en onderpastoor Cobbaut.²¹

13. Stadsarchief Ieper, Nieuwsblad van Yperen en van het arrondissement, 30 september 1905, p. 1.

14. KBR Belgicapress, Le Vingtième Siècle, 21 oktober 1905, p. 2 en 25 oktober 1905, p. 1.

15. Stadsarchief Ieper, Journal d'Ypres, 11 oktober 1905, p. 2.

16. SAA, De Denderbode, 27 mei 1906, p. 2.

17. SAA, De Volksstem, 29 december 1906, p. 2.

18. SAA, De Denderbode, 18 oktober 1908, p. 1.

19. Universiteit Antwerpen, Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, Gewestelijke Landbouwtentoonstelling van Gent 1908, verslag opgemaakt door H. Miserez en C. De Wilde.

20. SAA, De Denderbode, 24 oktober 1909, p. 2.

21. SAA, De Volksstem, 5 november 1911, p. 3.

Onder impuls van Baron Louis de Bethune en Hector Miserez wordt er in 1910 door de landbouwcommissie van Aalst een tijdelijke moesteeltschool opgericht, waarbij de lessen van het eerste jaar doorgaan van 3 april tot 4 december, elke zondagvoormiddag van 9u30 tot 13u.²² Als bestuurder wordt Ernest de Meyer aangesteld. Miserez slaagt erin om enkele bekende telers uit de omgeving te overhalen om er de lessen te geven. De lesgevers zijn Frans D'haese en Jan De Clercq uit Aalst, Alois Suys uit Mere en Isidoor Beeckman uit Herdersem.²³ Eind 1911 wordt ten behoeve van deze school een proeftuin opgestart op de terreinen van Frans D'haese aan de Brusselsesteenweg 47.²⁴ Begin 1911 geeft Miserez een reeks voordrachten waarmee hij een bijdrage wenst te leveren aan de teelt van fijne pijptabak. Een jaar later onderneemt hij samen met E.H. De Jaegher een studiereis naar Engeland om er de plaatselijke hopteelt van dichterbij te bestuderen. Bij hun terugkomst verschijnt er een omstandig verslag van deze reis.²⁵ Dit omslachtig verslag bevat een groot aantal illustraties zowel van de in Engeland gebruikte landbouwwerktuigen als van aanschouwelijke voorstellingen van de hopteelt zelf, en ook van droogkasten en van aanverwante technieken, die in de hopteelt worden gebruikt. In een tweede deel wordt de hophandel in Engeland onder de loep genomen, en het derde en laatste deel behandelt de manier waarop de Engelse regering de hopteelt bevordert en financiële steun geeft. In hetzelfde jaar krijgt Miserez in de Aalsterse krant *De Volksstem* alle lof toegezwaaid, wanneer de Daensisten in het Parlement de belabberde landbouwtoestand in Aalst en omgeving aanklagen. Miserez wordt er door *De Volksstem* gezien als 'meest verdienstelijke staatsagronoom van gansch het land, de vriend en helper, de redder der landbouwers van onze Dendervallei'.²⁶ Deze lofbetuigingen komen er als reactie op de zware kritiek die Miserez in 1910 te verduren had gekregen in het Daensistisch dagblad *De Werkman* wat betreft zijn standpunt over de hopteelt.²⁷

22. SAA, De Dageraad, 27 maart 1910, p. 2.

23. SAA, De Denderbode, 15 januari 1911, p. 1.

24. SAA, De Denderbode, 19 januari 1911, p. 2.

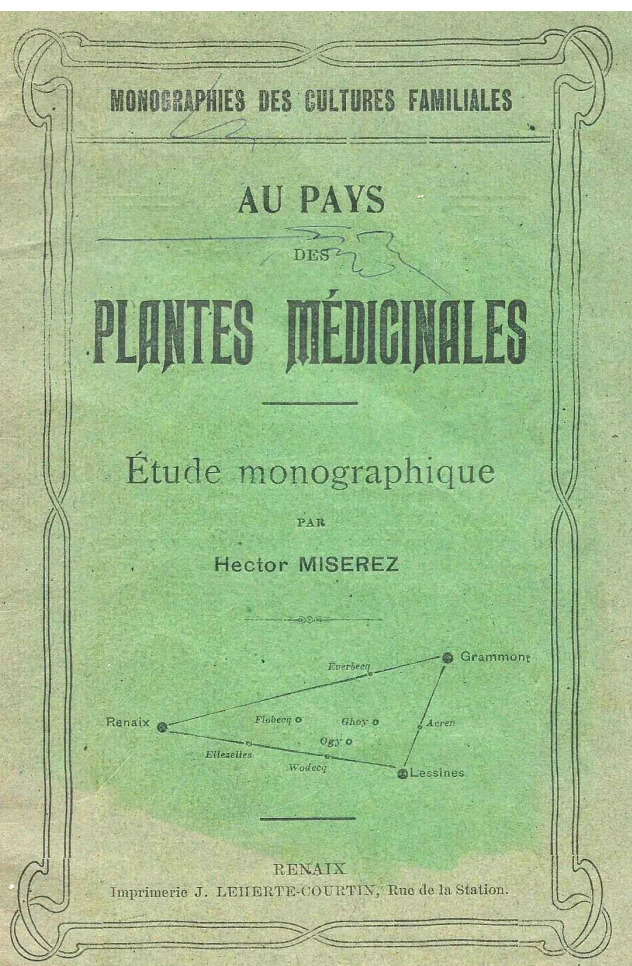
25. Bulletin de l'Agriculture et de l'Horticulture, 1929, Ministère de l'Agriculture, p. 3.

26. SAA, De Volksstem, 14 april 1912, p. 6 en 16 april 1912, p. 3.

27. SAA, De Werkman, 13 mei 1910, p. 3-8 juli 1910, p. 1 - 28 oktober 1910, p.1 en 4 november 1910, p. 1.

28. Au pays des plantes médicinales, s.d., Renaix, Impr. Leherste-Courtain.

29. Wereldtentoonstelling Gent 1913, groep VII-landbouw, Tijdelijken nationalen kampstrijd van tabak/ geneeskundige kruiden/hop, Brussel, Établ. Emile Bruylant, 1913 (RUG Bibliotheek).

In 1913 verdiept Miserez zich in de teelt van geneeskundige planten, meer specifiek binnen de driehoek Ronse, Geraardsbergen en Lessen. In deze periode is deze teelt voornamelijk gesitueerd in de gemeentes Ghoy, Flobecq, Deux-Acren, Ogy en Everbeek. Niet minder dan 130 ha worden er voor deze teelt gebruikt, grotendeels verdeeld over kleine familiale landbouwbedrijfjes. Doordat de prijzen voor de geleverde gewassen nog steeds in de stijgende lijn zijn, worden die de laatste jaren steeds meer verbouwd, waardoor de hoeveelheid de laatste 3 jaar zelfs met 30% is toegenomen. Het merendeel der geneeskundige planten wordt geteeld in open veld. Alles gebeurt echter kleinschalig. De meest voortkomende planten zijn kamille, valerian en klis. Op nog kleinere velden, haast bloemvelden, worden een aantal bloeiende planten gekweekt zoals komkommerkruid, kaasjeskruid en heemst. Hij geeft hieromtrent een mooie geïllustreerde brochure uit 'Au pays des plantes médicinales'.²⁸ In hetzelfde jaar wordt Miserez door het ministerie aangeduid om in de jury te zetelen tijdens de wereldtentoonstelling, die in Gent gaat plaatsvinden. Hij gaat er optreden als secretaris voor zowel de nationale tentoonstelling van geneeskundige planten, als deze van de tabak en van de hop, waaruit mag blijken dat hij door het ministerie hoog wordt ingeschat.²⁹ Wanneer in 1914 de oorlog uitbreekt zijn er in onze provincie 4 benoemde staatslandbouwkundigen: De Caluwe in Gent, Miserez in Aalst, Pfeiffer in Dendermonde en Van Damme in Oudenaarde.

Au pays des plantes médicinales, 1913, cover.

Werkmanstuinen Sint- Annalaan. Rechts werkmanshuisjes gekend als 'de roet van Anné'.

De Oorlogsjaren

'Het Werk van het Hoekje Grond' of 'De Werkmanstuinen'

Miserez heeft zich voorgenomen om zich met hart en ziel in deze moeilijke tijd in te zetten voor alles wat landbouw betreft. Zijn eerste werkelijke verwezenlijking is de oprichting van de *werkmanstuintjes*. Een groot deel van de Aalsterse arbeidsklasse leunt al sinds verschillende jaren dicht aan bij hongersnood. Wellicht zullen deze volkstuinten voor een deel van de bevolking, in deze nog moeilijkere oorlogstijd, een ietwat van de nood kunnen lenigen. Een eerste en wellicht grootste project is de aanleg van een aantal van deze tuintjes op de terreinen, die vóór het uitbreken van de oorlog oorspronkelijk voorbehouden waren voor de oprichting van een nieuwe kazerne in Aalst.³⁰ In 1913 was er het project om in Aalst een veel grotere 'pupillenschool' op te richten. Men stelde toen in het vooruitzicht om een kazerne op te richten, die een volledig regiment lansiers zou kunnen huisvesten. Na hevige discussies in de gemeenteraad tussen enerzijds Katholieken en Liberalen, en anderzijds Daensisten,³¹ had de stad uiteindelijk toch besloten om terreinen aan te schaffen ter hoogte van de huidige Sint-Annalaan, tussen de Gentsesteenweg en de Steenstraat.³² Deze beslissing werd ook daadwerkelijk uitgevoerd. Op 28 juni 1914, de dag dat de Oostenrijkse kroonprins Frans Ferdinand in Serajevo wordt vermoord, zijn er in de Aalsterse gemeenteraad opnieuw woordenwisselingen tussen de verschillende politieke partijen omtrent de oprichting van de nieuwe kazerne.³³ De stad gaat echter bot vangen, want met een oorlog in het vooruitzicht besluit het Centrale Bestuur in Brussel dat er geen nieuwe kazerne komt in Aalst, maar dat Maaseik die eer krijgt, omdat deze stad zich bevindt in de onmiddellijke nabijheid van het Duitse gevaar. Deze kazerne gaat er echter daar ook nooit komen, gezien amper een maand later de eerste vijandigheden met Duitsland plaatsvinden. De stad Aalst zit nu opgescheept met een financiële kater als gevolg van de aankoop van een terrein van 6 ha, dat als braakliggend terrein de eerste wereldoorlog tegemoet gaat. De oorlog is nog maar juist begonnen, als Miserez erin slaagt om dit braakliggend terrein aan te wenden voor de oprichting van zijn volkstuinten. Wellicht is deze realisatie tot stand gekomen dankzij het uitstekende lobbywerk van baron Louis de

30. SAA, De Volksstem, 27 augustus 1913, p. 3 – 3 september 1913, p. 1 – 5 oktober 1913, p. 3.

31. SAA, De Volksstem, 15 oktober 1913, p. 3 bijvoegsel, zitting gemeenteraad – 6 mei 1914, p. 1 – 10 mei 1914, p. 1 - De Werkman, 8 mei 1914, p. 2, 3, 4.

32. SAA, De Volksstem, 16 november 1913, p. 3 – 1 februari 1914, p. 3.

33. SAA, De Volksstem, 28 juni 1914, p. 3.

Bethune.³⁴ Ook andere braakliggende terreinen, die eigendom zijn van de stad en van een aantal particulieren, zullen in een later stadium mogen aangewend worden om gebruikt te worden als volkstuinen.

Eind 1915 worden de 610 are grond aan de Gentssesteenweg bewerkt door 270 huisgezinnen. De grootte der percelen varieert van 1 tot 3 are, en zaad en mest worden door het landbouwcomité gratis ter beschikking gesteld. Er worden hier voornamelijk aardappelen, bonen, erwten, wortelen en bladgroenten verbouwd.³⁵ Elke 'landbouwer' heeft op zijn perceeltje ook enkele tabaksplanten staan.³⁶ Om alles in vruchtbare grond om te zetten, om te voorzien in plantgoed en zaden, en om de nodige nutsvoorzieningen (staken, rijshout, draden) te leveren, kan Miserez beschikken over een som van 1500 franken. Deze som werd hem ter beschikking gesteld, door enerzijds het plaatselijk landbouwcomité, en anderzijds door de landbouwafdeling van het Nationaal Comité. Deze werkmantuintjes worden omschreven als '*Het Werk van den Akker*' of ook nog '*Werk van het Hoekje Grond*'. De kandidaat 'tuiniers' kunnen kosteloos deelnemen aan voordrachten, die op zondag voormiddag plaats vinden in het lokaal van de Landbouwcommissie op de Keizerlijke Plaats in Aalst. Op bepaalde zondagvoormiddagen gaan er praktische lessen door in de tuintjes zelf. De kandidaat landbouwers dienen zich wel aan een aantal regels te houden. De zondagsrust dient te worden gerespecteerd en de opbrengst van de tuintjes is voor eigen gebruik en mag onder geen enkel beding worden voortverkocht.³⁷ *Tuiniers* die zich niet aan deze regels hielden, werden uitgesloten en hun *akker* werd hen ontnomen. Als er daadwerkelijk een teveel aan opbrengst van een bepaalde groente was, kon men dit melden aan het voedingscomité, dat de surplussen alsnog voor een prijsje overnam. Aan het hoofd van het comité, dat het '*Werk van het Hoekje Grond*' beheert, staat Mr. Moyersoën, terwijl de technische uitvoering van het project volledig in de handen ligt van Hector Miserez. Verschillende kranten melden dat het troosteloze uitzicht van de braakliggende gronden langsheen de Gentssesteenweg plots was herschape in een groentetuin, die gezien mocht worden: "*de reizigers die met den buurttram van Brussel naar Gent reisden, zullen wellicht getroffen zijn geweest door de regelmatige ligging, de goede orde en verhouding dezer hofjes*".³⁸

Het Werk der Aardappelschil

Begin 1915 valt het Miserez op dat een groot aantal mensen noodgedwongen aardappelen als het enig betaalbaar voedingsproduct gaan gebruiken. Hij ontwikkelt een methode om van een nagenoeg wegwerpproduct, met name aardappelschillen, een voor de veeteelt voedzame stof, aardappelmeel, te maken. Op 16 maart 1915 start hij 'het Werk der Aardappelschil',³⁹ en tegen eind 1915 is hij erin geslaagd om niet minder dan 85 ton schillen te verwerken tot 38 ton meel. Daartoe worden de schillen thuis opgehaald, uitgezocht, gewassen en gedroogd om uiteindelijk tot een soort bloem te worden getransformeerd. Om hierin te slagen werden 6 werklozen aangeworven, werd er een magazijn gehuurd en een drogerij ingericht. Wekelijks slaagt men er aldus in om 2000 kg meel te produceren, dat aan de landbouwers wordt verkocht aan 22,50 à 25 fr. /100kg.⁴⁰ Reeds van bij de start slaagt men erin om 'break-even' te draaien, en tegen het einde van het jaar 1915 is er een meer dan batig saldo aanwezig. Na betaling van alle onkosten blijkt men nog over een serieus bedrag te beschikken. Dit bedrag wordt verdeeld over het voedingscomité (600 fr.) en over de huishoudscholen (nagenoeg 2600 fr.), activiteit die in 1915 ook door Miserez was opgestart. Er blijft dan nog een klein bedrag over dat in de reservekas voor de volgende werkingsjaren wordt gestopt.⁴¹ In de daaropvolgende oorlogsjaren gaan verschillende Vlaamse steden en gemeenten een gelijkaardige activiteit opstarten.⁴²

34. SAA, De Volksstem, 11 juli 1915, p. 2.

35. Het Archief, Vooruit, 12 januari 1916, p. 1.

36. SAA, De Volksstem, 2 november 1915, p. 2.

37. SAA, De Volksstem, 21 juni 1916, p. 2.

38. SAA, De Volksstem, 8 september 1916, p. 2.

39. SAA, De Volksstem 28 maart 1915, p. 2.

40. SAA, De Volksstem, 2 november 1915, p. 2.

41. Het Archief, Vooruit, 11 augustus 1915, p.1 en 12 januari 1916, p. 1.

42. Het Archief, Het Volk, 20 september 1915, p. 1.

Huishoudschool 1915- achteraan Werk der Aardappelschil.

De Huishoudscholen

Zijn meeste energie gaat Hector Miserez tijdens de oorlogsjaren echter stoppen in de oprichting en uitbreiding van huishoudscholen voor meisjes. Reeds begin november 1912 was er in de Aalsterse krant *De Denderbode* een artikel verschenen betreffende huishoudscholen voor meisjes.⁴³ Onder huishoudschool voor meisjes verstaat men een zogenaamde school of ook al één of twee leslokalen waar de meisjes door middel van voordrachten, de kennis zouden ontwikkelen, die vereist is om het huishouden in goede banen te leiden. Zoals men in de jongensscholen *op den buiten* lessen geeft over alles wat met landbouw, zowel theorie als praktijk, te maken heeft, zo zou men aan de meisjes en jonge dames de mogelijkheid moeten geven om zich voor te bereiden op hun taak als huishoudster in het gezin. Reeds zijn er in veel steden dergelijke huishoudscholen van start gegaan, waar men leert naaien, wassen, strijken en koken, en waar daarenboven ook theorielessen worden gegeven zoals onder meer gezondheidsleer. Deze cursus leert de toekomstige huishoudsters hoe men te werk moet gaan bij ongevallen en ziektes die zo vaak in een gezin voorkomen.

In de loop van 1915 gaat Miserez zomaar eventjes op drie locaties van start met *zijn* huishoudscholen. Een eerste in de Meuleschettestraat 15 (op 14 mei 1915), een tweede in de Nazarettestraat 78 (op 9 oktober 1915) en een derde in de Sint Jorisstraat (op 8 november 1915).⁴⁴ In de loop van 1915 zullen zich niet minder dan 450 leerlingen aanbieden, waarvan er uiteindelijk 317 de lessen gaan kunnen volgen.⁴⁵ Voor het eerste leslokaal valt de keuze op een leegstaand pand in de Meuleschettestraat, die men voor een schappelijke prijs kan huren. Men heeft hier echter maar plaats voor 24 leerlingen. Zonder echt ruchtbaarheid te geven aan de oprichting van deze huishoudschool hebben er zich reeds vóór de aanvang van de eerste lessen meer

43. SAA, De Denderbode, 7 november 1912, p. 1.

44. SAA, De Denderbode, 10 oktober 1910, p. 3.

45. Het Archief, Vooruit, 12 januari 1916, p. 1.

STAD AELST.
Huishoudschool voor jonge dochters
 Een tweede leergang wordt geopend
 Maandag aanstaande, 19 dezer, om 9 ure,
 48 nieuwe leerlingen — van n. 49 tot n. 96
 der inschrijvingslijsten — mogen zich aan-
 bieden in de lokalen Meuleschettestraat, 15.
 Persoonlijke uitnodiging zal hun overig-
 ens worden.
 De eerste reeks van 48 meisjes die thans
 de huishoudschool volgen worden voor eene
 maand in de naaischool, nevens de huis-
 school opgericht, toegelaten.
 Een exam. met tentoonstelling zal daarna
 den volledigen leergang eindigen.

Start huishoudschool 1- Meuleschettestraat.

dan 100 kandidates aangemeld. Het is alleszins merkwaardig dat de Daensistische *De Werkman* reclame maakt voor de huishoudscholen en de voordrachten die in het Landbouwershuis worden gegeven onder leiding van de conservatieve Katholieken.⁴⁶ Het is de bedoeling om in eerste instantie de leerlingen te leren lezen en schrijven. Hiervoor trekt men een periode van 5 weken uit. Alle werkdagen wordt er lesgegeven van 7h45 tot 16h00.⁴⁷ Gezien het grote aantal inschrijvingen besluit Miserez om 48 leerlingen te aanvaarden en de lessen in twee verkorte sessies te geven.⁴⁸ In plaats van 6 dagen les te geven gedurende 5 weken, besluit hij de leerlingen op te splitsen in twee groepen en elke groep gedurende drie dagen intensief op te leiden. Ook gaat hij proberen het programma af te werken in 4 weken in plaats van de vooropgestelde 5 weken.

Eens de lees- en schrijflessen achter de rug zijn, kan men doorgaan naar de tweede graad. Hiertoe worden de leerlingen, die reeds het lezen en schrijven machtig waren, rechtstreeks toegelaten. In deze sessie wordt de nadruk gelegd op het aanleren van naaien en andere huishoudelijke taken. De praktijklessen deelt Miserez als volgt in: 8 leerlingen wassen en strijken het vuil linnen dat ze van huis hebben meegebracht, 8 leerlingen naaien, en de overige 8 werken in de keuken en bereiden het noenmaal dat 's middags zal worden opgediend. Een dergelijk noenmaal ziet als volgt uit: boonsoep, patattenkoek en geperste varkenskop, smoelpudding en een glas bier. Tijdens de praktijklessen leren de meisjes hemden, broeken en rokken snijden en naaien, en bij het beëindigen van de lessenreeks mogen ze een stuk gratis mee naar huis nemen. Hij organiseert ook tussentijdse tentoonstellingen van de kledingstukken, die door de leerlingen werden vervaardigd. De ouders van de leerlingen worden uitgenodigd op deze tentoonstellingen en de vlijtigste leerlingen ontvangen als beloning de stukken die door hen werden vervaardigd.⁴⁹ De theoretische lessen worden genoteerd in een werkboek, waarin men ook de bereidingen van de kooklessen opschrijft. Elke week hebben er in de namiddag voordrachten plaats die worden gegeven door Dokter Rubbens uit Lede (op dondernaamiddag) en door Hector Miserez (op maandag en vrijdag). Deze voordrachten hebben meestal gezondheidsleer en natuurwetenschappen als onderwerp. Zo wordt er onder meer uitleg gegeven over wat een overmaat aan alcohol doet met een gezonde lever, of, hoe bepaalde modeverschijnselen (hoge hakken, corsetten, te smalle schoenen) na verloop van tijd een impact hebben op het beenderstel van de dames. De negatieve gevolgen van beide aangehaalde onderwerpen worden aanschouwelijk voorgesteld aan de hand van tekeningen en wandkaarten. Het hele programma van deze sessie is enorm uitgebreid en tal van onderwerpen worden hier aangekaart: natuurwetenschappen, zedenleer en wellevendheid, huishoudkunde, voedingskunde, naad-was-strijk, *kinderkweek*, gezondheidsleer, boekhouden, *groenselteelt*, kweek van kleine dieren, enz.⁵⁰ Dokter Rubbens, die geheel gratis de lessen geeft, neemt de gezondheidsleer voor zijn rekening, terwijl ingenieur Miserez de vakken natuurwetenschappen, wellevendheid en kinderkweek geeft. Tevens neemt hij het bestuur van de school waar. De andere lessen worden in 1915 gegeven door een aantal dames: Juffrouw De Wilde, hoofdonderwijzeres, wordt hierin bijgestaan door juffrouwen Cautaert, Van Landuyt, Callebaut en Gysbrecht. Mevrouw Haentjes, opzienster van het Ministerie van Landbouw, fungeert als supervisor over de leerkrachten.⁵¹

Door het grote aantal leerlingen ziet Miserez zich genooddaakt om op zoek te gaan naar een tweede vestiging. Hij slaagt erin om in de Nazarettestraat (later Hoogstraat, en nu Louis D'Haeseleerstraat) op het nummer 78, een leeg pand op de kop te tikken, waar vroeger de kousenfabrikant Van Laethem was gevestigd. Dit pand was toen eigendom van schepen Moyersoën, die het bereidwillig ter beschikking stelde aan Miserez.⁵² Zijn bedoeling is om hier de leerlingen van de tweede graad

46. SAA, De Werkman, 16 juli 1915 p. 1.

47. SAA, De Volksstem, 2 november 1915, p. 2.

48. SAA, De Volksstem, 17 juli 1915, p. 1.

49. SAA, DE Volksstem, 2 november 1915, p. 2.

50. SAA, DE Volksstem, 2 november 1915, p. 2.

51. Het Archief, Vooruit, 28 augustus 1915, p. 3.

52. Het Archief, Vooruit, 9 oktober 1915, p. 3.

onder te brengen.⁵³ De eerste lessen gaan hier op 11 oktober 1915 van start.⁵⁴ Deze tweedegraadsopleiding duurt ongeveer 2 maanden. En alsof hij hier nog geen genoeg mee kan nemen, gaat hij ook nog een derde locatie opstarten, met name in de Sint-Jorisstraat. De leerlingen, die een getuigschrift hebben bekomen van de tweedegraadsopleiding, kunnen zich hier verder bekwamen in de Franse taal. Hij voorziet hier aanstonds twee lessenreeksen, één voor beginners en één voor gevorderden. Elk van de opleidingen gaat ook ongeveer twee maand in beslag nemen. De meisjes die het volledige programma doorlopen, zijn aldus een achttal maanden in de huishoudscholen aanwezig. De leerlingen moeten minstens 16 jaar oud zijn. De gemiddelde leeftijd ligt rond 18 jaar, maar het valt op te merken dat bij de inschrijvingen van 1915 er toch meer dan 100 leerlingen waren die 20 jaar en ouder waren. Enkele naderden zelfs de ouderdom van 30 jaar, en één enkele leerling was gehuwd. Eind 1915 richt Miserez een tiendaagse cursus in voor eventuele nieuwe leerkrachten voor zijn huishoudscholen. Hij is hieromtrent voornamelijk op zoek naar onderwijzeressen en oud-leerlingen van de huishoudschool, die dan zelf zouden instaan om les te geven, zowel praktijk- als theorielessen.⁵⁵

Verdere ontwikkelingen

Het werk dat Miserez en de Bethune hier in Aalst verwezenlijken blijft niet verborgen voor de hogere landbouwinstaties. Het Provinciaal Landbouwcomiteit van Gent gaat in Aalst een gewestelijke afdeling opstarten, waarmee men hoopt de landbouwers uit de regio Aalst-Herzele te hulp te komen en bij te staan. De reeds vermelde werkmansuinen, het werk der aardappelschillen en de huishoudscholen, worden in deze gewestelijke afdeling geïncorporeerd. Het Aalsterse comiteit gaat naast deze bestaande activiteiten, die men verder gaat uitbouwen, nog een aantal nieuwe opstarten, die zich situeren in sterk uiteenlopende sectoren.

STEDELIJKE-HUISHOUDSCHOOL N° 2.
Eene tweede huishoudschool voor jonge dochters zal worden geopend in de Nazarethstraat, 78, op Maandag aanstaande. 11 October, om 9 ure voormiddag. Zullen worden opgeroepen om den driemaandelijkschen leergang te volgen de dochters ingeschreven onder nr 166 tot en inbegrepen nr 213; deze zullen overigens ten huize persoonlijk bericht ontvangen. Het Bestuur.

Huishoudschool 2 – Nazarethstraat 78.
(SAA, De Volksstem, 7 oktober 1915, p. 3)

53. SAA, De Volksstem, 7 oktober 1915, p. 3.

54. SAA, De Denderbode, 10 oktober 1915, p. 3.

55. SAA, De Volksstem, 8 december 1915, p. 2.

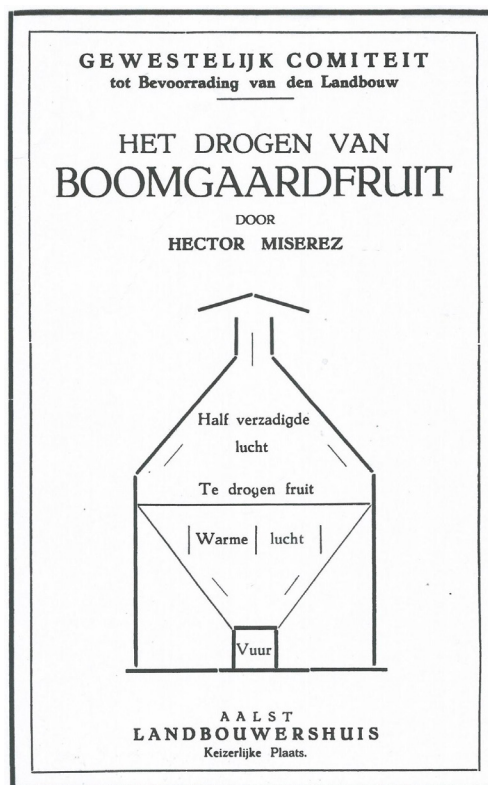
Leergang van Fruitdrogen.

Op Zondag 1 Augusti aanstaande, zal er in 't Landbouwershuis te Aalst, een *Leergang van Fruitdrogen* en van verdere fruitbenutting geopend worden. Het daarbij beoogde doel is het fruitdrogen in ons land tot nijverheid op te beuren en aldus een betere benutting van 't fruit in de hand te werken. Deze kosteloze leergang, toegankelijk voor alle belanghebbenden: landbouwers, onderwijzers, voordrachtgevers, fruitkweekers, enz., zal 6 Zondagen duren; elken Zondag zal er een theoretische les gegeven worden, gevolgd van praktische oefeningen. De lessen beginnen om 8 en eindigen om 11 ure. Als leerstof is voorzien:

1. *Beschouwingen over den Belgischen boomgaard en de boomgaardfruit-kwestie in onze streek.* — Fruitsoorten, uitgestrektheid, verkoop, markten, invoer, uitvoer, verwerking in vreemde landen en ten onzent. Spreker: M. Miserez.
2. *Begrippen van plantenlevensleer, van scheikunde en microbenleer, toepasselijk op de verschillende fruitnijverheden.* Het fruit als grondstof voor deze nijverheden beschouwd. Spreker: M. Miserez.
3. *Het plukken, sorteeren, inpakken en bewaren van fruit.* Spreker: M. Frans D'Haese, fruitkundige, te Aalst.
4. *Het drogen van boomgaardfruit.* Samenwerkende fruitdrogerijen. Spreker: M. Miserez.
5. *Het verwerken van fruit in konfituur, siroop, boter, enz.* Spreker: M. Beeckman, fruitkundige te Herderssem.
6. *Het maken van cider (appelwijn).* Spreker: M. Beeckman.

Andere vakmannen hebben hunne medewerking beloofd. Een *volledig materiaal* wordt thans aangekocht; het zal onder meer bestaan uit: een droogkast, een verdamer, eene verzameling inpakgerief, kooktoestel met bijhoorigheden, een cidermachien op wagen, vaten en allerhande kleine tuigen.

Eene wel voorziene *boekenkas* is tevens in aanleg. De *beknopte inhoud* der lessen is reeds onder druk.

(L) Start leergang Fruitdrogen. Het Archief, 't Landbouwleven, 1 juli 1915, p.4.

(R) Drogen van boomgaardfruit 1915 – cover. KBR, II 141561.

Het drogen en gebruiken van fruit

Op 1 augustus 1915, tijdens de verlofperiode van de huishoudscholen, en op het moment dat fruit in grote mate wordt geoogst, start Miserez een nieuwe zesdelige lessenreeks op, die elke zondagvoormiddag doorgaat in de lokalen aan de Nazarettestraat. Bij de eerste lessenreeks, drogen en gebruiken van fruit, kan hij rekenen op 46 toehoorders, terwijl er bij de laatste lessenreeks meer dan 100 worden genoteerd. Dat er wel degelijk interesse bestaat blijkt uit de diversiteit van de aanwezigen afkomstig uit alle hoeken van de provincie: eigenaars van boomgaarden, onderwijzers, lesgevers in land- en tuinbouw, brouwers, landbouwers en zelfs bedienden. De theorielessen worden gegeven door enige specialisten uit eigen streek, de heren Beeckman en D'Haese. Het praktische gedeelte ligt in de handen van Miserez.⁵⁶ Naast het drogen van fruit, worden nog andere onderwerpen behandeld, waarvan de voornaamste het maken van confituur en cider zijn. Tijdens de lessen wordt er daadwerkelijk confituur en cider aangemaakt. Tegen eind december slaagt Miserez erin om een veertigtal demonstratielessen te geven en om hieromtrent 3 brochures uit te geven. Van de brochure *Het drogen van boomgaardfruit* worden er door het Provinciaal Landbouwcomiteit 1000 exemplaren besteld.

In het eerste jaar slaagt hij erin om niet minder dan 23 ton fruit te verwerken: 9 ton in confituur, 6 ton in gedroogd fruit en 8 ton in cider. In de gebouwen aan de Nazarettestraat heeft hij daartoe enkele kleine lokalen voorzien van de nodige installaties voor het maken van zowel confituur als cider, als ook een droogplaats voor fruit opgericht. Eind juli geeft hij een demonstratieles aan een veertigtal dames en huisvrouwen. Deze les verloopt als volgt: na een kort theoretisch gedeelte dat de samenstelling en de voedingswaarde van het fruit behandelt, wordt het drogen van het fruit onder de loep genomen. Daar hij in de huishoudschool beschikt over een drooginstallatie, kan hij op een aanschouwelijke manier de te volgen werkwijze naar voor brengen. Na deze demonstratie gaat hij confituur maken van *marbelanen*. Vervolgens gaat hij een appelgelei bereiden, en met het moes dat achterbleef bij het maken van de gelei, maakt hij als klap op de vuurpijl echte appelmoes.⁵⁷ Een week later gaat hij voor landbouwers, fruitkwekers, onderwijzers, voordrachtgevers en andere belangstellenden dieper ingaan op het drogen van fruit. De lessen gaan door op zondag van 8 tot 11 uur, en worden gegeven door Miserez en de heren Mr Beeckman en D'Haese, fruittelers uit Aalst.⁵⁸ Deze laatste gaat meer specifiek in op het maken van fruitdranken en confituur. Al deze lessen worden afgewisseld met demonstratielessen, die betrekking hebben op het inmaken en opleggen van groenten, naargelang die seizoensgebonden voorhanden zijn. Op 24 september 1915 geeft Miserez in Gent in lokaal *Den Rooden Hoed* een voordracht *Het Benuttigen van het fruit*, waarvan de krant *De Gentenaar* een zeer uitgebreid verslag uitbrengt.⁵⁹ Vanaf eind september kunnen inwoners van Aalst en *buitengemeenten* zich aanmelden in de lokalen van Huishoudschool 2 in de Nazarettestraat om er kosteloos hun appels en peren te laten transformeren in cider of appelwijn. Ze hoeven enkel het fruit en vaten mee te brengen en informatief geeft Miserez aan de belangstellenden mee dat 100 kg fruit ongeveer 55 liter sap zullen geven.⁶⁰ Begin oktober organiseert hij een driedaagse fruitnijverheidsleergang, waarin de cursisten naast het aanleren van fruitdroogtechnieken, zelf confituur en cider gaan produceren. Voor de eerste keer staat de cursus nu ook open voor belangstellenden, die van buiten Aalst afkomstig zijn. Voor de cursisten, die van te ver komen, zal men logies voorzien. De eetmalen zullen aan zeer democratische prijzen ter beschikking worden gesteld in de lokalen van de huishoudschool. De cursus vangt aan op zaterdagmorgen, loopt door de volledige zondag, om dan tegen maandagmiddag te eindigen.⁶¹

56. Het Archief, 't Landbouwleven, 1 juli 1915, p. 4.

57. SAA, De Volksstem, 8 augustus 1915, p. 3.

58. SAA, De Volksstem, 1 augustus 1915, p. 3.

59. Het Archief, De Gentenaar, 26 september 1915, p. 1.

60. SAA, De Volksstem, 29 september 1915, p. 2.

61. SAA, De Volksstem, 6 oktober 1915, p. 2. De Denderbode, 10 oktober 1915, p. 3.

Rijsttaarten

Alsof dit alles nog niet genoeg is, merkt Miserez op, dat het broodrantsoen dat de burgers ter beschikking krijgen, niet echt iets is om over naar huis te schrijven. Rijst blijkt echter wel voldoende ter beschikking te zijn. Hij speelt hier handig op in en eind november 1915 start hij met het bakken van rijsttaartjes.⁶² Financieel wordt het een nuloperatie, maar naar de bevolking toe is het een geslaagd opzet. In een maand tijd slaagt hij erin om 6000 kg rijsttaartjes te bakken en die aan de plaatselijke bevolking te verkopen aan 50 cent de kilo.⁶³

Kaasmakerij

En last but not least start Miserez in 1915 nog een ander project op. Hij gaat van afgeroomde melk, die toen enkel werd gebruikt als veevoeder, Goudakaas maken.⁶⁴ Dat door Miserez ook een cursus kaasmakerij wordt opgestart is vrij logisch. We mogen niet vergeten dat hij gedurende verschillende jaren directeur is geweest van de staatsmelkerijschool in Borsbeke, waar kaasmakerij één van de hoofdvakken was.⁶⁵ Deze cursus wordt gegeven door Juffrouw Florentine van den Berghe, *huishoudkundige meesteres*, onder supervisie van een landbouwingenieur. De lessen gaan door in de lokalen Nazarethstraat 78 in Aalst. Met deze kaasfabricatie gaat hij zich ook buiten de Aalsterse stadsgrenzen bekend maken, en met zijn rondreizende huishoudschool zal hij de volgende jaren ook de omliggende gemeenten en dorpen wegwijzen maken in de kaasmakerij. Deze activiteit gaan we verder belichten.

Andere activiteiten in 1915

Op regelmatige basis verschijnen er in de lokale krant *De Volksstem* in verband met het gewestelijk landbouwcomitee verslagen van de hand van hun voorzitter Louis de Bethune. Naast de reeds opgesomde activiteiten hebben er tijdens het jaar 1915 nog verschillende andere plaats gevonden. Tijdens de wekelijkse landbouwersvergaderingen worden een groot aantal onderwerpen van meer nabij bekeken.⁶⁶

3 juli	<i>Het benuttigen van fruit tijdens de overvloedige jaren</i>
10 juli	<i>Het drogen van aardappelknollen</i>
24 juli	<i>De vroege aardappeloogst</i>
31 juli	<i>Het gebruik van afgeroomde melk in de voeding</i>
6 oogst	<i>Het gebruik van fruitconfituur</i>
14 oogst	<i>Het voeder van pluimgedierte</i>
28 oogst	<i>Het bewaren van snijbonen</i>
4 september	<i>Het maken van cider of appelwijn</i>
11 september	<i>Het inkuilen van fruit</i>
25 september	<i>Het kalken en waterafvoer van de velden</i>

Door de grote diversiteit van de onderwerpen hoopt men een zo groot mogelijk en divers publiek afkomstig uit de 35 gemeenten van de kantons Aalst en Herzele warm te maken om de voordrachten bij te wonen. Ook gaat men buiten de stadsgrenzen voordrachten houden. Deze zijn initieel bedoeld om de fruitopbrengst te bevorderen. Deze worden onder meer gegeven in Lede, Aaigem, Moorsel en Erondegem. Lede en Erondegem gaan kort hierna een eigen fruitdrogerij opstarten. In deze gemeenten gaat Mejuffer De Wilde, hoofdonderwijzeres van de huishoudscholen, onder meer

62. Het Archief, 't Landbouwleven, 16 december 1915, p. 5.

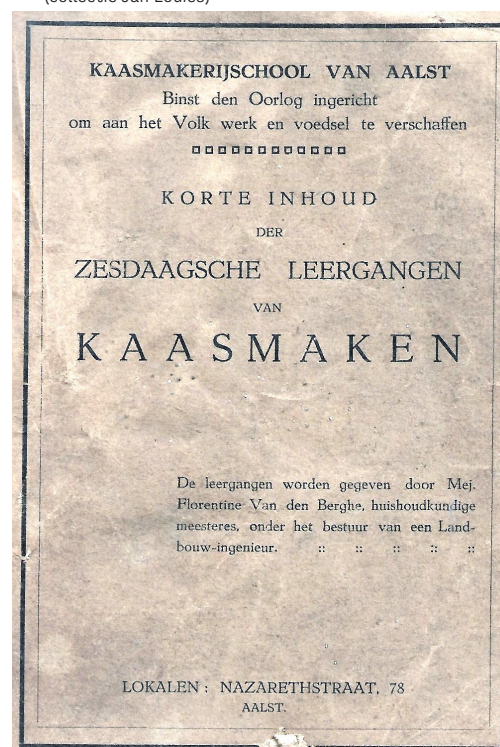
63. Het Archief, Vooruit, 12 januari 1916, p. 1.

64. Het Archief, Vooruit, 12 januari 1916, p. 1.

65. SAA, De Denderbode, 16 oktober 1906, p. 2.

66. SAA, De Volksstem 10 februari 1916, p. 2.

Leergang kaasmaken 1915, binst den oorlog. (collectie Jan Louies)

Waartoe onderhavige brochure ?
Het is een steentje, dat wij ter heropbouwung onzer nationale landbouwnijverheden wenschen bij te brengen.

Op zoek naar werk en voedsel voor ons volk, zoo meenen wij bij het inplanten en verspreiden der kaasnijverheid in onze vlaamsche gewesten een doeltreffend middel te hebben gevonden. Immers verschillende millioenen kilogrammen kaas voeren wij jaarlijks uit den vreemde in : dien kaas zooveel mogelijk zelf vervaardigen, ware aan een deel onzer werkelooze bevolking eene loonende bezigheid verschaffen. Verder is er thans aan krachtvoedsel overal gebrek : de voortgebrachte kaas zou dus niet onwelkom zijn.

Om dit doel te verwezenlijken, werd er te Aalst eene Kaasmakerijschool gesticht, waar melkerijbestuurders, boerendochters en meer andere belanghebbenden zich kunnen bekwamen.

Deze enkele bladzijden bevatten den beknopte inhoud der lessen die er worden gegeven. Wij dragen die op aan Voedingscomiteeten en Melkerijbestuurders.

Binst den Oorlog, 1915.

H. M.

Moorsel. Deelnemers aan voordracht 1915 met onder andere E.H. Pessemier, pastoor Moorsel, Valery De Vis, Hector Miserez.
Collectie Herwig Van Der Borgh.

voordrachten geven in verband met de spaarzaamheid in de voeding, een onderwerp dat in deze moeilijke oorlogstijd zeker belangstelling moet opwekken.⁶⁷ In de loop van 1915 worden deze voordrachten dan ook door honderden huishoudsters bijgewoond.⁶⁸ Daarnaast worden er haast wekelijks landbouwlessen voor onderwijzers georganiseerd, zodat deze in staat worden gesteld om landbouwbegrippen te onderwijzen in onder meer de beroepsklassen. Niet minder dan 27 onderwijzers en leerlingen aan de normaalschool volgden deze cursus. De lessen werden gegeven door Miserez en Frans D'Haese, agronoom voordrachtgever.

Er wordt ook een uitgebreide melkerij leergang ingericht, die eveneens op zondagmorgen doorgaat. Van de 54 inschrijvingen legden er 35 cursisten een eindexamen af. De cursus nam nagenoeg een half jaar in beslag en werd gegeven door 2 officiële melkmeesteressen, Mevrouw Haentjens en Juffrouw De Wilde.⁶⁹ Deze leergang was in het leven geroepen om de fouten, die men had opgemerkt tijdens de inspectiebezoeken aan de melkerijen in de omgeving, aan te kaarten en zoveel mogelijk weg te werken.

Reeds bij de opstart van het landbouwcomiteit bestond de intentie om vanuit het comiteit meststoffen en zaden aan te schaffen. Daarom werd er een contract afgesloten met een fabriek van ammoniumsulfaat, waardoor de landbouwers, naargelang de grootte van hun bedrijf, over een bepaalde hoeveelheid meststof konden beschikken. Ook heeft men een zaadhandelaar naar het buitenland gestuurd om er bieten- en klaverzaad aan te kopen, hetgeen dan evenredig onder de gemeenten zal worden verdeeld. Tenslotte startte het landbouwcomiteit een *landbouwboekerie* op, die ter beschikking wordt gesteld van de landbouwers. Miserez schreef zelf verschillende brochures, die aan de belangstellenden werden aangeboden. De meest bekende waren 'Wie wil maaien, die moet zaaien' en 'Het drogen van boomgaardfruit'. Van beide brochures werden er een paar duizend op de markt gebracht.⁷⁰

Verdere evolutie tijdens de daaropvolgende oorlogsjaren

Activiteiten in 1916

In de loop van 1916 worden de meeste van deze activiteiten verdergezet en zelfs uitgebreid. Wanneer het stadspark in 1916 wordt aangelegd, slaagt Miserez erin om ook hier enkele terreinen te verkrijgen, waarvan de kandidaat landbouwers een stukje 'landbouwgrond' ter beschikking krijgen. Deze terreinen bevinden zich naast het park, richting Erembodegem. De Daensistische krant *De Werkman* doopt deze

67. SAA, De Volksstem, 4 november 1915, p. 2.

68. SAA, De Volksstem, 11 februari 1916 p. 2.

69. Het Archief, De Gentenaar, 22 juli 1915, p. 2.

70. SAA, De Volksstem, 4 oktober 1915, p. 2

Cursus kaasmaken meisjes 1916, Nazarettestraat. Zittend Hector Miserez, lesgeefsters en cursisten. Collectie Dany D'Herdt.

Cursus kaasmaken jongens, 1916, Nazarettestraat. Zittend Hector Miserez, lesgeefsters en links onder Frans Lion, hoofdonderwijzer van Moorsel. Collectie Herwig Van Der Borgh.

plaats om tot de *'Spinagie Bolvaar'*, omdat winterspinazie de eerste groente was, die men hier kweekte.⁷¹ Ook wordt er nog een tweede terrein ter beschikking gesteld van het *Werk van den Akker*. Dit terrein bevond zich naast het kerkhof richting Sint-Job.

Begin april 1916 start een vierdaagse cursus kaasmaken. Deze leergang zal toegankelijk zijn voor maximum 10 landbouwdochteren ouder dan 16 jaar. De cursisten moeten zelf instaan voor kost en inwonen. Voor het middagmaal staan de gebouwen en uitrusting van de huishoudschool ter beschikking van de deelnemers. De lessen vinden plaats van 8 tot 16 uur, in de voormiddag praktijk en in de namiddag theorie. De leerlingen moeten voorzien zijn van blokken (*kloeten*), blauwe voorschot, schrijfboek, pen en potlood.⁷²

Begin mei 1916 start men een nieuwe huishoudschool op in Mijlbeek. Deze eerste leergang gaat door in de lokalen van de Apostelhuizen en zal drie maanden duren. Deze Apostelhuizen bevonden zich in de onmiddellijke omgeving waar zich nu de drankgelegenheid *Het Apostelken* bevindt.⁷³ Deze school is wellicht een zeer kort bestaan beschoren geweest, daar we later helemaal niks meer hebben terug gevonden in verband met deze huishoudschool.

In de maand juli 1916 gaat men een eerste cursus kaasmaken inrichten voor *manspersoonen*. Deze leergang gaat 4 dagen duren, dat wil zeggen 4 opeenvolgende zondagen in de maand juli, telkens van 9 tot 16 uur. Bij de aankondiging in de plaatselijke pers, wordt vermeld dat de wekelijkse sessies van dinsdag tot vrijdag en die enkel bestemd waren voor *vrouwvolk*, verder zullen blijven doorgaan.⁷⁴ Op 15 oktober van hetzelfde jaar gaat reeds een derde jaargang kaasmaken van start, waar men deze keer vooral inspeelt op bestuurders en personeel van melkerijen, maar waar men ook alle andere belangstellenden zullen aanvaarden.⁷⁵ Door de enorme belangstelling besluit Miserez in oktober 1916 een brochure *'Beknopte inhoud der lessen over kaasmaken'* uit te geven, die verkrijgbaar wordt gesteld in de verschillende vestigingen van de huishoudscholen.⁷⁶

In het lokaal van de landbouwersbond zal ook vanaf juli een nieuwe sessie van 12 snijlessen voor kleermakers worden opgestart.⁷⁷ De diversiteit aan cursussen blijft maar aangroeien, wanneer men aankondigt dat er een blokmakerijschool zal worden opgestart, waartoe echter alleen werklozen zullen worden toegelaten. Het aantal deelnemers zal strikt beperkt worden en de deelnemers zullen wellicht van een kleine vergoeding kunnen genieten.⁷⁸ Deze school zal doorgaan in een nieuw lokaal dat zich in de Klapstraat 14 bevindt.⁷⁹ Dat deze locatie al dadelijk geïncorporeerd wordt in de huishoudscholen, blijkt uit de start op 30 augustus van leergangen rekenen, tekenen, handel en Franse taal, die er worden opgestart.⁸⁰ Dat Miserez van alle markten thuis is en ook het financiële plaatje niet uit het oog verliest, blijkt wanneer hij de *kappingen* en de *hasselkens* recupereert in de blokmakersschool en deze te koop aanbiedt.⁸¹

Door het grote aantal cursussen die plaatsvinden, ziet Miserez zich verplicht om nieuwe *huishoudkundige meesteressen* op te leiden. Begin september start hij al een tweede pedagogische leergang op, waardoor Miserez hoopt zijn aantal lesgevers te kunnen uitbreiden.⁸² Eind 1916 gaat er ook een rondreizende huishoudschool van start. Een eerste leergang start op 13 november en gaat door op het buitengoed van Eduard Van Den Steen, gelegen op de wijk Kraainest te Erpe-Erondegem. Deze cursus is toegankelijk voor jonge dochters boven de 16 jaar en afkomstig uit Erpe en Erondegem.⁸³

71. SAA, De Werkman, 22 september 1916, p. 1.

72. SAA, De Volksstem, 23 april 1916, p. 2.

73. SAA, De Volksstem, 28 april 1916, p. 2.

74. SAA, De Volksstem, 5 juli 1916, p. 1.

75. SAA, De Volksstem, 12 oktober 1916, p. 2.

76. SAA, De Volksstem, 8 oktober 1916, p. 2.

77. SAA, De Volksstem, 18 juli 1916, p. 2.

78. SAA, De Volksstem, 29 juli 1916, p. 2.

79. SAA, De Volksstem, 4 augustus 1916, p. 2.

80. SAA, De Volksstem, 30 augustus 1916, p. 2.

81. SAA, De Volksstem 5 oktober 1916, p. 2.

82. SAA, De Werkman, 11 augustus 1916, p. 2.

83. SAA, De Volksstem, 10 november 1916, p. 2.

Huishoudschool Erondegem, Kraainest, wellicht 1917. Collectie Lut Bavay.

Rondreizende Huishoudschool Erondegem, Kraainest, 1917. Collectie Lut Bavay.

Dat het niet allemaal rozengeur en maneschijn is voor Miserez blijkt wanneer op 26/12/1916 zijn elfjarige dochter Julia overlijdt.⁸⁴ Langs de pers worden alle leerlingen van de huishoudschool en de werklieden aangesloten bij het *Werk der Werkmanstuinen* en alle leden van de *Jonge Katholieke Wacht* uitgenodigd om aanwezig te zijn bij de begrafenis.⁸⁵

Verdere evolutie in 1917-1918

Op 1 maart 1917 start Miserez een compleet nieuwe cursus, ditmaal betalend, op in de huishoudschool. Deze leergang is uitsluitend toegankelijk voor jonge dochters afkomstig uit de burgerij. Zoals de kosteloze leergangen zal die enkel en alleen toegankelijk zijn voor *vrouwpersonen* boven de 16 jaar. Het schoolgeld bedraagt 50 franken, en dient om de eetmalen te bekostigen, die verplicht op school dienen genuttigd te worden. Per leergang, die ongeveer 3 maand duurt, worden er maximaal 24 leerlingen toegelaten. Het programma is nagenoeg compleet identiek met de kosteloze leergangen.⁸⁶

Begin mei 1917 start Miserez een nieuw experiment op. Hij gaat proberen een *drooge soep* op de markt te brengen. Het Nationaal Landbouwcomité levert de nodige ingrediënten: spek, bonen, erwten, rijst en linzen. De plaatselijke comités maken hiervan dan kosteloze of betalende soep, naargelang de laag van de bevolking. Miserez vat nu het plan op om al deze ingrediënten te gaan mengen en er een soort meel van te maken, dat hij de naam *drooge soep* meegeeft. Een groot voordeel hiervan was, dat men niet meer dagelijks zijn afgewerkte soep moest afhalen, maar men eenmaal per week zijn portie *drooge soep* voor de gehele week kon afhalen.⁸⁷ Of dit project ooit is van de grond gekomen hebben we niet kunnen achterhalen. Wat we wel weten is dat het tot 1933 heeft geduurd eer de multinational Royco een patent neemt op droge soep *Cup-a-Soup*, en dat Miserez hier wellicht een gouden kans aan hem heeft laten voorbijgaan.⁸⁸

84. SAA, De Volksstem, 27 december 1916, p. 2.

85. SAA, De Volksstem, 28 december 1916, p. 2.

86. SAA, De Volksstem, 16 januari 1917, p. 2.

87. Het Archief, Vooruit, 27 mei 1917, p. 3.

88. Wikipedia, Cup-a-Soup.

Huishoudschool Aalst, wellicht 1917, gelet op de aanwezigheid van Felix De Hert, zittend naast Hector Miserez.
Collectie Herwig Van Der Borgh.

In de loop van de volgende oorlogsjaren blijven nagenoeg alle activiteiten bestaan. De diversiteit in de onderwerpen neemt echter toe, teneinde de belangstelling voor cursussen en voordrachten hoog te houden. Zo worden er onder meer voordrachten en demonstraties gegeven in verband met *De opleg van hopkeesten en aspergiën*.⁸⁹ De rondreizende huishoudschool zal naast de cursussen fruitdrogen en kaasmakerij, zich ook toeleggen op het opleggen van groenten en fruit, en het maken van confituur, siropen en bessenwijnen.⁹⁰

89. SAA, De Volksstem, 20 mei 1917, p. 2.

90. SAA, De Volksstem, 27 mei 1917, p. 3.

Bij de aanvang van de derde leergang huishoudscholen vinden we een overzicht terug van de verschillende activiteiten.

Voor de stad	
1. Huishoudschool in Klapstraat/Nazarettestraat	<i>Kosteloos onderricht voor jonge dochters</i>
2. Huishoudschool in Meuleschettestraat	<i>Betalend onderricht voor jonge dochters</i>
3. Leergang 1 St. Jorisstraat	<i>Ongeletterde vrouwpersonen</i>
4. Leergang 2 St. Jorisstraat	<i>2 Leergangen Franse taal, beginners en gevorderden</i>
5. Huishoudschool Meuleschettestraat en St. Jorisstraat	<i>Leergang handelswetenschappen</i>
6. Landbouwershuis, lokalen Keizerlijke Plaats	<i>Naailessen</i>
Voor de buiten	
1. Erondegem, wekelijkse leergang	<i>Opleggen fruit en groensels</i>
2. St. Lievens Houtem, rondreizende huishoudschool	<i>Nieuw project</i>
3. Erondegem, wekelijks	<i>Naailessen</i>

Al deze leergangen zijn kosteloos (behalve voor de jonge dochters uit de burgerij), en de minimumleeftijd is verlaagd naar 14 jaar. Dochters van vluchtelingen, die hier verblijven, worden eveneens tot de leergangen toegelaten. Noteren we hier nogmaals dat de huishoudschool op Mijlbeek niet meer wordt vermeld, en dat deze wellicht niet meer operatief was.⁹¹

91. SAA, De Volksstem, 15 augustus 1917, p. 2.

92. SAA, De Volksstem, 21 augustus 1918, p. 2.

Vanaf september 1918 zijn de hierna volgende locaties nog in gebruik van de huishoudscholen en aanverwante leergangen. De eigenlijke huishoudschool gaat door in de Klapstraat. Het onderwijs voor ongeletterde vrouwpersonen gebeurt in de St. Jorisstraat. De taalleergangen vinden plaats in de school van Juffrouw Van Daele, die zich ook in de St. Jorisstraat bevindt. Er is een bijkomende naaischool opgericht in de Vrijheidsstraat 3. In de Nazarettestraat hebben de leergangen Administratie en Handelswetenschappen plaats. De specifieke pedagogische cursussen en de betalende leergangen blijven plaatsvinden in de Meuleschettestraat.⁹²

Evolutie na de Wereldoorlog

Wanneer de oorlog eindigt, keren veel soldaten, vluchtelingen en opgeëisten terug naar hun haardsteden. De handel en nijverheid gaan stilaan heropstarten waardoor vele activiteiten, die Miserez en de landbouwcommissie hadden opgestart, een steile terugval krijgen. De huishoudscholen gaan grotendeels geïncorporeerd worden in de bestaande onderwijsinstellingen.

In november worden een aantal percelen land, die door de grondeigenaars ter beschikking waren gesteld aan het *Werk van den Akker*, door deze eigenaars teruggeëist. Zo werd er voor de percelen genaamd '*Het Voetbalplein, De Mot, de Meersch Van De Putte en Asscherendries op Schaarbeek*', door de oorspronkelijke eigenaars gevraagd deze tegen Nieuwjaar 1920 terug in hun oorspronkelijke staat te

DE KOORNBLOEM

LANDBOUWWEKBLAD

BUREEL EN REDACTIE (voorloopig)
 „ DE MEIBOOM „
 Geeraardsbergschestraat, AALST

Arbeid veredelt

Aankondigingen
 VOLGENS AKKOORD

Krant De Koornbloem, maatschappij Redt u Zelfen. SAA, 12 januari 1919, p. 1.

herstellen.⁹³ Het *Werk van den Akker*, dat ondertussen een nationaal karakter heeft gekregen laat zich echter door deze tegenslag niet van de wijs brengen en veel van de vroegere *pseudolandbouwers* blijven gehecht aan hun stukje 'hof'.⁹⁴ Jaarlijks worden er door de plaatselijke afdelingen prijskampen ingericht voor de mooiste bloementuin en de best verzorgde moestuin. Door het wegvallen van een aantal percelen moet er een jaarlijkse toewijzing van de beschikbare percelen gebeuren, waarbij de reeds bestaande gegadigden voorrang krijgen. In 1921 schrijft men in Aalst een wedstrijd uit met niet minder dan 1500 frank aan prijzen om de leden van het *Werk van den Akker* aan te moedigen om hun afzonderlijke hofjes te verzorgen, en om de verschillende groepstuintjes een fraai uitzicht te geven. De leden kunnen meer inlichtingen inwinnen bij de bestuursleden van de landbouwerscommissie of bij de wijkmeesters.⁹⁵

Wanneer in 1919 de landbouwmaatschappij 'S.M. Redt U Zelfen' wordt opgericht, gaat deze in zijn tijdschrift *De Koornbloem* verschillende artikelen van de hand van Miserez opnemen. In 1921 wordt in dit tijdschrift een nieuwe brochure van Miserez 'Teelen we zelf onze zaaizaden' bijzonder aangeprezen aan hun leden.⁹⁶ Twee jaar later wordt een andere brochure 'Zulk zaad, zulke oogst' aan de leden van *Redt U Zelfen* voorgesteld.⁹⁷

In mei 1923 heeft er in Parijs een internationaal landbouwcongres plaats, waar Miserez één van de vele sprekers is. Hieruit blijkt nogmaals de waardering die onze agronoom genoot zelfs in de internationale landbouwereld.⁹⁸ In september 1923 wordt er in Gent een 'zaadfoor' ingericht, waar Miserez het voorzitterschap waarneemt. Op deze beurs slagen meerdere Aalsterse landbouwers erin om prijzen in de wacht te slepen.⁹⁹

Plotse overlijden Hector Miserez, 14 mei 1924

Op 14 mei 1924 overlijdt Hector Miserez na een kortstondige ziekte.¹⁰⁰ Op 17 mei wordt hij onder grote belangstelling begraven in de St. Jozefskerk. De Katholieke Jonge Wacht afdeling Aalst roept al zijn leden op om aanwezig te zijn op de begrafenis van hun erelid Hector Miserez.¹⁰¹ Zijn medewerker van het eerste uur, baron Louis de Bethune, en Mr. Caudron, voorzitter van *Redt U Zelfen*, spreken er de lijkrede uit en loven Miserez voor zijn ijver en inzet in de Aalsterse regio voor alles wat met tabak en hop had te maken. Zijn grootste verdienste is en blijft het enorme werk dat hij realiseerde voor de plaatselijke bevolking tijdens de moeilijke oorlogsjaren.¹⁰²

- 93. SAA, De Volksstem, 25 november 1911, p. 3.
- 94. SAA, De Volksstem, 30 maart 1920, p. 3.
- 95. SAA, De Volksstem, 20 maart 1921, p. 3.
- 96. SAA, De Koornbloem, 1 mei 1921, p. 2.
- 97. SAA, De Koornbloem, 15 juli 1923, p. 1.
- 98. SAA, De Koornbloem, 13 januari 1924, p. 1.
- 99. SAA, De Koornbloem, 23 januari 1924, p. 1.
- 100. SAA, De Volksstem, 16 mei 1924, p. 3.
- 101. SAA, De Volksstem, 17 mei 1924, p. 3.
- 102. SAA, De Denderbode, 25 mei 1924, p. 2 en 3 – De Koornbloem, 25 mei 1924, p. 1.

Overlijdensbericht MISEREZ.
 SAA, De Volksstem dd. 24 mei.

Mevrouw HECTOR MISEREZ ;
 De HH. VALERIUS en MAURICE MISEREZ;
 De Juffers GABRIELLA, HELENA, ANATA en
 LAURA MISEREZ;
 Mijnheer en Mevrouw ENHEL MISEREZ-
 VERMEULEN en hunne kinderen ;
 Mijnheer en Mevr. HILAIRE CARBONEZ-
 en hunne kinderen ;
 De familie MISEREZ ;
 De familie VERHOFSTE ;
 De familie DE CLERCQ ;
 De familie DUSAUTOIR,
 melden u met diepe droefheid, doch met
 kristene gelatenheid het afsterven van hun-
 nen teerbeminden 'Echtgenoot', Vader, Broe-
 der, Schoonbroeder en Oom,
MIJNHEER
Hector-Jozef Miserez
Landbouwingenieur,
Hoofdopziener bij 't Ministerie v. Landbouw,
Ridder in de Leopoldsorde,
 geboren te Erwetegem den 22 September
 1873 en in stichtende godsvrucht overleden
 te Aalst den 14 Mei 1924, versterkt door de
 HH. Sacramenten der stervenden.
Zij bevelen zijne ziel in uwe gebeden.
 De plechtige lijkdienst gevolgd van de
 teraardstelling zal plaats hebben Zaterdag
 17 Mei, om 9 1/2 ure, in de parochiale kerk
 van den Sint Jozef, te Aalst.
 De Vrouwmis onder den dienst.
 De Vigilien daags te voren om 5 ure.
 Men vergadere ten sterfhuize Statiesstraat,
 6, om 9 1/4 ure.
 Vrienden en kennissen die bij vergetel-
 heid geen doöbericht hebben ontvangen,
 worden verzocht dit als dusdanig te aanzien.

M. Hector Miserez, inspecteur principal au Ministère de l'Agriculture, mort en 1924, et qui s'intéressa tout spécialement à l'amélioration de la technique de la culture du houblon dans le pays d'Assche.

Op 20 juli 1924 vermeldt *De Koornbloem*: *We zijn gelukkig te kunnen melden dat ons blad de eer is te beurt gevallen van eene reeks artikelen te publiceeren van onzen te vroeg afgestorven landbouwkundige Mr. Hector Miserez.*¹⁰³ Tussen juli 1924 en oktober 1924 worden in hun tijdschrift de artikels 'Het bemesten der Hop' en 'De Hopteelt' integraal weergegeven.

In 1928 vindt in Aalst een grote landbouwtentoonstelling plaats, waarbij de hop een voorname plaats krijgt. Er worden hier niet minder dan 16 nieuwe hopvariëteiten voorgesteld. Eén van de veredelaars en prijswinnaar op deze tentoonstelling, de gekende hopteler Louis Van Droogenbroeck uit Sint-Ulriks-Kapelle, gaf een nieuwe gelauwerde variëteit de naam 'Hector Miserez'.¹⁰⁴

Studiekring 'Cercle Hector Miserez'

In de tweede helft van 1932 wordt door staatslandbouwkundige Vossen, zijn assistent agronoom Hoed, en enkele hoptelers van het Hopverbond Aalst-Asse, de studiekering 'Cercle Hector Miserez' opgericht, en dit met goedkeuring en steun van het Ministerie van Landbouw. De doelstellingen zijn divers en hoog gegrepen: verbetering van de hopvariëteiten, invoeren van betere buitenlandse variëteiten, verbetering in bemesting, verbetering van de hopteelt zelf, verbetering van drooginstallaties en intensievere hopteelt van betere variëteiten. De hopteelt bevindt zich sinds 1885 in een negatieve spiraal. Begin 1930 is de oppervlakte landbouwgrond die voor deze teelt wordt benut gedaald van 2000 ha tot amper net boven 200 ha. Daarenboven is slechts één vijfde van de benodigde hop voor Belgische brouwers uit België zelf afkomstig. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de *Cercle Miserez* hieraan een halt probeert toe te roepen. De eerste voorzitter van de *Cercle* is de reeds vermelde hopteler Louis Van Droogenbroeck. Op zijn erf in St Ulriks Kapelle installeert hij een proefveld met zowel Belgische, buitenlandse als hybride variëteiten.¹⁰⁵

In 1933 en 1934 gaan er typische hopmarkten door waar zowel hop wordt verhandeld als hop wordt gekeurd. Aan de beste baal hop die er wordt aangeboden, wordt een ereprijs toegewezen, die door de *Cercle Miserez* wordt geschonken. In 1934 valt deze eer te beurt aan ene Mevrouw Van Hove met twee prachtige balen *Groene Belle*. Zij mag een mooi kunstvoorwerp, door de *Cercle* aangeboden, in ontvangst nemen. Deze markten krijgen een jaarlijks vervolg en er wordt tevens een tentoonstelling van landbouw- en hopteelt materiaal aan gekoppeld.¹⁰⁶ De Kring probeert ook nieuwe soorten te creëren, via uitwisseling met andere hoptelers uit de hele wereld. Zo worden er onder meer contacten gelegd met Litouwen, Rusland, UK, Frankrijk, Tsjechoslowakije, Polen en zelfs China, Japan en USA.¹⁰⁷

In 1937 heeft het bestuur van de *Cercle Miserez* een complete metamorfose ondergaan. Als voorzitter hebben we Mr Damiens, brouwer bij de Brusselse brouwerij Leopold, die tevens fungeert als vertegenwoordiger van de Belgische brouwers. Als technisch directeur is er agronoom Hoed, die medestichter was van de *Cercle*, en als administratief directeur fungeert Mr. De Reuse, professor landbouwwetenschappen en schoolhoofd. Deze laatste moet er in zijn eerste jaar als directeur zorg voor dragen dat de lustrumtentoonstelling in goede orde verloopt. Hij slaagt erin om

103. SAA, De Koornbloem, 20 juli 1924, p. 1.

104. SAA, De Koornbloem, 9 september 1928, p. 2.

105. Revue de l'agriculture, Ministère de l'Agriculture, 1951, p. 451.

106. IVe Congrès internationale technique et chimique des industries agricoles, Bruxelles, 1935, p. 221.

107. Historische Kranten, Le Sud, 3 mei 1936, p. 3 - 10 mei 1936, p. 3.

een divers publiek voor deze tentoonstelling warm te maken. Naast brouwers, vinden we er hoptelers, hophandelaars en zelfs arbeiders uit de hopteelt. Door deze meervoudige inspanningen is de *Cercle Miserez* erin geslaagd om een aanzienlijk grotere hoeveelheid hop aan te bieden, waarvan de kwaliteit vergelijkbaar is aan de beste buitenlandse soorten.¹⁰⁸

108. Historische Kranten, Le Sud, 11 september 1938, p. 6

Enkele jaren later, met een tweede wereldoorlog in het vooruitzicht, gaan de activiteiten van de *Cercle* er een stuk op achteruit, en eind 1939 vinden we in de geschreven pers geen info meer terug in verband met mogelijke activiteiten van de *Cercle Miserez*.

Miserez in de pers tijdens de oorlogsjaren

Voor Miserez zijn de oorlogsjaren wellicht de drukste periode in zijn gehele leven geweest. De Aalsterse krant *De Volksstem* volgt de verrichtingen van Miserez op de voet tijdens die periode. De activiteiten die hij organiseert, hetzij individueel, hetzij via de landbouwcommissie, worden met de regelmaat van de klok aan de lezers meegedeeld. Gedurende de ganse oorlogsperiode wordt aldus de werking en de evolutie van de huishoudscholen via de pers aan de Aalsterse bevolking meegegeven. Dit medium heeft wellicht bijgedragen tot het enorme succes dat aan deze scholen te beurt viel. Wat enigszins verwonderlijk mag heten, zijn de positieve commentaren, die in 1915 verschijnen in de socialistische krant *De Vooruit* en die van de hand zijn van de latere Aalsterse burgemeester Alfred Nichels. Miserez, die in feite afkomstig is uit vrij conservatief katholieke hoek, krijgt er vanwege zijn socialistische medeburger alle lof toegezwaaid. Ook de Daensistische krant *De Werkman* laat meestal een positief geluid horen, al valt er af en toe wel een ironische ondertoon te bespeuren. Een mooi voorbeeld is het in het leven roepen van de *Spinagie bolvaar*.

Stadswaag Hopmarkt Aalst. Tijdschrift Vlaamsch Leven. Het Archief, 13 augustus 1916, p. 8.

Hopkeuring door Hector Miserez. Tijdschrift Vlaamsch Leven. Het Archief, 13 augustus 1916, p. 8

In de eerste jaargang van *Vlaamsch Leven*, *Zelfstandig Vlaamsch geïllustreerd Weekblad* verschijnt van de hand van Isidoor Van Beigem, een mooi artikel 'Over de Hoppe in 't Aalsterse'. Deze uit Moorsel afkomstig schrijver-dichter (echte naam Isidoor Verdoodt), publiceert hierin een geïllustreerd artikel, waarin de geraadpleegde werken haast allemaal van de hand van Hector Miserez zijn. Het artikel bevat onder andere twee merkwaardige foto's: 'Plaatselijke keuring van de hop', waar we zeer duidelijk Miserez aan het werk zien tijdens een hopkeuring, en 'De hop wordt aan de waag gekeurd (Aalst)', een zeer zeldzame weergave van de hoppewaag aan de Hopmarkt in Aalst.¹⁰⁹

Te vermelden zijn ook de dagbladen *Het Volk* en *De Gentenaar* die aankondigingen brengen van voordrachten die in 1915 in Gent door Miserez wordt gegeven. Deze voordrachten wordt georganiseerd door het provinciaal landbouwcomiteit en behandelen 'Het benuttigen van het fruit, en maken van cider' en 'drogen van fruit'.¹¹⁰ Tijdens de oorlogsjaren vermelden ook andere kranten, zowel Nederlandstalige als Franstalige, de werkzaamheden die Miserez in Aalst op gang trekt.¹¹¹

Besluit

Miserez heeft zijn afkomst, boerenzoon uit het landelijke Erwetegem, nooit verloochend. Hij heeft zich met hart en ziel gedurende zijn 'te' korte leven gewijd aan de landbouw in al zijn aspecten. Na zijn opleiding tot landbouwingenieur ging zijn voorkeur uit naar de teelt van tabak, van geneeskundige kruiden en vooral van hop. Vooral de verbetering van de hopcultuur in al zijn aspecten lag hem nauw aan het hart. Een wereldoorlog kwam echter roet in het eten gooien, en tijdens deze moeilijke oorlogstijd focuste Miserez zich op alles wat te maken had met het heersende gebrek aan levensmiddelen. Het enorme gamma aan activiteiten,

109. Het Archief, Vlaamsch Leven, 13 augustus 1916, p. 6-9.

110. Het Archief, De Gentenaar, 17 juli 1915, p. 1 - Het Volk, 23 september 1915, p. 1.

111. Het Archief, Het Volk, 28 juli 1915, p. 3 - De Vlaamsche Post, 21 september 1915, p. 3 - Gazet van Brussel, 20 september 1915, p. 4. / KBR Belgicapress, Le Bien Public, 23 juli 1915, p. 1- 20 september 1915, p. 2 - 3 februari 1916, p. 3.

die hij in deze periode ontplooide, hebben menig huishouden van de hongersnood gered. Overtuigd katholiek van geboorte en tijdens zijn leven, ziet hij zich tijdens de oorlog gesteund van alle overtuigingen, socialisten, daensisten en liberalen. Wanneer deze voor de wereldoorlog regelmatig met getrokken messen tegenover elkaar staan in de lokale pers, wordt Miserez tijdens de oorlogstijd door deze kranten, voornamelijk de Daensistische *De Werkman* en de socialistische *Vooruit* enorm geprezen voor zijn inzet en zijn verwezenlijkingen.

Na de oorlog valt hij terug op zijn twee oude liefdes: tabak en hop. Hij probeert samen met de hopverbonden uit Poperinge en Asse-Aalst, de bestaande hopcultuur te verbeteren, en dit zowel op kwalitatief als kwantitatief vlak. Zijn plotse overlijden komt voor de bevolking, voor de landbouwers en voor zijn medewerkers hard aan. De naar hem genoemde *Cercle Miserez* gaat zich verder inzetten om de door Miserez vooropgestelde doelen te bereiken en zelfs te overtreffen. De hoptelers gaan hem huldigen door een nieuwe hopvariëteit te noemen naar hun voorvechter van het eerste uur *Hector Miserez*.

In Aalst is zijn naam in de loop der jaren echter in de vergetelheid geraakt. We hopen dat we HECTOR MISEREZ en zijn verwezenlijkingen terug in de belangstelling hebben geplaatst en hem aldus een plaats hebben gegeven binnen de reeks van BEKENDE Aalstenaars.

Kaasmaken voor jongens, aug 1916. Ingekleurde foto nr. 13 met tool van myHeritage©.
Collectie Herwig Van Der Borgh.

Bijlage: Lijst met publicaties van Hector Miserez

- Les machines syndicales (met G.Malherbe), 1898, Bruxelles, impr. Schepens.
- L'alimentation du bétail à l'exposition de 1900 à Paris, 1901, Bruxelles, impr. Weissenbruch.
- Les machines agricoles syndicales en Belgique et dans les pays étrangers; étude théorique et pratique sur les syndicats pour l'achat en commun et l'usage collectif des machines agricoles (met Joseph Trigaux, professeur au collège de Binche), 1901, Bruxelles, impr. Schepens. (KBR/KUL/WUR)
- Économie rurale: étude théorique et pratique sur l'amélioration des semences agricoles: monographie de la section pour l'amélioration des semences du comice agricole d'Herzele (met Joseph Trigaux), 1901, Bruxelles, impr. Schepens, 1901, Renaix, impr. Leherte-Cousin. (KUL/KBR/RUG)
- Korte inhoud van eenige voordrachten over landbouw, voeding, dierkunde, gezondheid-leer, 1901, Sottegem, impr. G. Eylenbosch en Fr. Dupon. (KBR)
- Landbouwcomice Sottegem. Verslag over de proeven in 1900 uitgevoerd in den proeftuin van Sottegem, 1901, Sottegem, impr. G. Eylenbosch en Fr. Dupon. (KBR)
- Landbouwcomice Sottegem. Afdeeling der proefnemingen. Verslag over de proeven in 1901 uitgevoerd, voorafgegaan door eenige woorden uitleg aangaande het ondernemen van proeven op veevoeding, 1901, Renaix, impr. Leherte-Cousin. (KBR)
- Landbouwcomice Geraardsbergen. Proeftuin in Overboelare. Eenige inlichtingen aen de planters nopens droogen van tabak, 1902, Renaix, impr. Leherte-Cousin. (KBR)
- Hoenderteelt in Vlaanderen (met V. Van Der Schuere), 1902, Renaix, impr. Leherte-Cousin. (KBR/KUL)
- Alimentation des vâches laitières. Experiences faites à Borsbeke pendant l'hiver 1901-1902. Idem pour 1900-1901, 1902, Renaix, impr. Leherte-Cousin. (KBR)
- De tabaksteelt in Vlaanderen (met J.B. Sarthe/Belle), 1902, Renaix, impr. Leherte-Cousin. (KBR/KUL)
- L'Amélioration des semences agricoles en Hollande, 1903, Bruxelles, impr. Weissenbruch.
- Les syndicats de battage. Étude théorique et monographique, 1901, Renaix, impr. Leherte-Cousin. (KBR)
- Landbouwcomice Sottegem. Afdeeling der proefnemingen. Kort verslag over proeven in 1901-1902, 1903, Renaix, impr. Leherte-Cousin. (KBR)
- Landbouwcomice Geraardsbergen. Proeftuin in Overboelare. Kort verslag van de proeven in 1901-1902, 1903, Renaix, impr. Leherte-Cousin. (KBR)
- Les cercles d'études agricoles. Monographie du cercle d'études du comice agricole d'Herzele (met Alois Suys), 1903, Renaix, impr. Leherte-Cousin.
- De Hopboer, tijdschrift 1904/1914 (met E.H. Dejaegher).
- Proeftuin te Overboelare. Kort verslag over proeven in 1903-1904 uitgevoerd, 1904, Renaix, impr. Leherte-Cousin. (KUL)
- Het Hopcongres te Aalst 12 juni 1905. Verslag, 1905, Renaix, impr. Leherte-Cousin. (KBR)
- L'appréciation des houblons belges, 1905, Renaix, impr. Leherte-Cousin. (KUL)
- De waardebeplating der Belgische Hoppen, 1905, Renaix, impr. Leherte-Cousin. (KUL/U.A'pen)
- Het Aalstersch Congres der proefnemers van ijzerdraad, 20 december 1906, 1907, Renaix, impr. Leherte-Cousin.
- Notes sur la culture de houblon dans les differents pays (met P. Van Biervliet), 1907, Bruxelles, impr. Daem.
- Gewestelijke Landbouwtentoonstelling van Gent/Afdeelingen 8A/8B en 9 Landbouw-onderwijs, landbouwhuishoudkunde, landbouwmaatschappijen. Verslag opgemaakt door H. Miserez en C. De Wilde, 1908, Provinciale landbouwtentoonstelling. (WUR/ U.A'pen)
- L'enseignement agricole et horticole, les sciences agricoles, l'économie rurale et les associations agricoles et horticoles au concours régional de Bruxelles (13-22 juillet 1907) (met Leo De Pauw en J. Giele), 1908, Louvain, Giele. (KUL)
- De tusschenplantingen bij de teelt der hop, 1909, Ronse, Leherte-Cousin. (Université Namur)
- Korte inhoud van eenige voordrachten over de hopteelt door Hector Miserez, 1910, Ronse, drukkerij Leherte-Cousin. (KUL)
- Nieuwe bijdrage tot de teelt van fijne pijptabak: naar een reeks voordrachten van den heer Miserez, 1911, studiekering en tabaksbonden van Vlaamsch België. (WUR)
- De teelt en de handel der hop in Engeland, 1912, Ronse, drukkerij Leherte-Cousin. (KUL/WUR)
- Les Marchés francs d'Assche, 1912, Le petit journal du brasseur, XXe, p. 1432-1435.
- Les variétés de houblons belges, l'amélioration de la culture du houblon en Belgique, 1913, in "Rapports du Secrétariat General du Xe Congrès Internationale d'Agriculture".

- Beschrijving der Belgische tabakken, 1913, Ninove, drukkerij Anneessens. (KUL/WUR)
 - Au pays des plantes médicinales, s.d. (1913), Renaix, impr. Leherte-Cousin. (KUL)
 - De Waardebepaling der Belgische hopen, s.d. (1913), Ronse, drukkerij Leherte-Cousin. (KUL)
 - Contribution à l'étude d'une meilleure utilisation des fruits de verger pendant les années d'abondance, 1914. (WUR)
 - Wie wil maaien, die moet zaaien. Enkele raadgevingen voor den tegenwoordigen tijd. 1915, Aalst. (KBR)
 - Het drogen der boomgaardfruit, 1915, Aalst, Landbouwershuis. (KUL/KBR)
 - Korte inhoud der zesdaagschen leergangen van kaasmaken, 1915, Aalst, drukkerij Van Schuylenbergh. (Privé Jan Louies)
 - Le cultivateur west-flamand devant sa ferme détruite par la guerre, 1921, s.l.
 - Sélectionnons nous-mêmes nos semences, 1921, Bruxelles, impr. Weissenbruch. (KUL/KBR)
 - Telen we zelf onze zaden, 1921, Aalst, De Koornbloem.
 - La Belgique tabacicole (document cartographique), 1921, Bruxelles, Litho F. Pepermans, Bohan sur Semois, Achille Welle, planteur-fabricant.
 - Onze werking in de frontstreek 1919-1922. Bondig verslag van de bezoekers der landbouwtenoonstelling 1922, Ronse, drukkerij Leherte-Cousin.
 - Naar de verhooging der veldoogsten door de Provinciale keuringen en prijskampen ten velde, 1923, Ronse, drukkerij Leherte-Cousin. (KUL)
 - Zulk zaad, zulke oogst, naar de vermeerdering der landbouw voortbrengst door het gebruik van veredeld zaad en plantgoed, 1923, Brussel, drukkerij Van den Broeck (KUL)
 - Het bemesten der hop – uit reeks berichten aan landbouwers, ministerie Landbouw 1904-1905, 1924, De Koornbloem, dd. 20/7/1924.
 - De Hopteelt, heruitgave, De Koornbloem, dd. juli-oktober 1924.
- Wanneer er geen vindplaats werd meegedeeld, is het werk gevonden via zoekprogramma Google.

Lijst afkortingen

KBR	Koninklijke Bibliotheek , Brussel
KUL	Bibliotheek Universiteit Leuven
RUG	Bibliotheek Universiteit Gent
U. A'pen	Bibliotheek Universiteit Antwerpen
WUR	Bibliotheek Wageningen University Research

Geraadpleegde bronnen

Krantenarchief Stadsarchief Aalst - <https://aalst.courant.nu>
 Historische Kranten – Archief Ieper - <http://www.historischekranten.be>
 Het Archief - <https://nieuwsvandegrooteoorlog.hetarchief.be>
 KBR Belgicapress - <https://www.belgicapress.be>

Herkomst foto's

Krantenarchief Aalst - nr. 2,7,8,18,19
 Het Archief - nr. 9,21,22
 Stadsarchief Aalst, Mediabank, bruikleen Mark De Smet 001 - nr. 6
 Historische Kranten - nr. 20
 KBR II41561 - nr. 10
 Jan Louies - nr. 11
 Herwig Van der Borght - nr. 1 (detailfoto uit nr. 14), 12, 14, 17 ,23
 Lut Bavay, heemkundige kring Erpe Mere - nr. 15 ,16
 Dany D'Herdt - nr. 3, 4 ,5, 13

Dank

De auteur wenst langs deze kant volgende personen te bedanken voor hun bereidwillige samenwerking door het aanbrengen van bijkomende info en het gebruiken van hun fotomateriaal: Jan Louies, Herwig Van Der Borght, Walter De Swaef, Patrick Van De Velde, Lut Bavay, Christophe Declercq en de medewerkers van Stadsarchief Aalst.

Woningnood en woningschaarste in Aalst van 1900 tot 1975

Romain John van de Maele

Het LAND van AALST
EXTRA - 2

Woningnood en woningschaarste in Aalst van 1900 tot 1975.

Het Land van Aalst EXTRA 2

Romain John van de Maele

Voorstelling monografie

Zoals voeding is huisvesting een basisbehoefte. Er gaat dan ook veel geld – en aandacht – naar het bevredigen van die behoeften, die vaak relatief veel mensen voor problemen stellen. In vergelijking met vandaag, was het in bepaalde periodes bijzonder moeilijk om een gepaste huur- of koopwoning te verkrijgen. De twee wereldoorlogen hebben elk op hun eigen manier de woonmarkt verstoord en in de nasleep van vernieling en stilstand werden de problemen tijdens het interbellum en na de Tweede Wereldoorlog eveneens op een specifieke manier aangepakt. Deze studie bestaat daarom uit twee hoofdstukken: in het eerste hoofdstuk wordt overwegend het interbellum besproken, in het tweede komen de ontwikkelingen na 1945 aan bod.

Hoewel er reeds woningnood was voor de Eerste Wereldoorlog, hebben de vernielingen in de periode 1914-1918 de nood op een schrijnende manier vergroot. Woningnood was in 1918 geen nieuw verschijnsel, de nood was door de vernielingen wel sterk gestegen. Tijdens de oorlog werd al aandacht besteed aan de voorlopige huisvesting en aan de heropbouw van de Verwoeste Gewesten na het beëindigen van de vijandigheden. Om na de oorlog getroffen gezinnen een voorlopig onderdak te bezorgen, werd het Koning Albert Fonds (KAF) gesticht. Het KAF moest instaan voor de levering van houten paviljoenen. Uit de historische literatuur blijkt dat het KAF nooit naar behoren heeft gefunctioneerd en niet in staat was de noden te lenigen. In een aantal steden zoals Aalst werden de noodwoningen – *barakken* – vrij laat geleverd, en zonder duidelijk stedenbouwkundig plan opgetrokken, met al de daaraan verbonden nadelen. In Aalst werden die barakken eerst op de linkeroever van de Dender opgetrokken, daarna afgebroken en opnieuw gemonteerd op de rechteroever, waar de *barakken* weldra negatieve gevoelens opriepen. Hoewel die paviljoenen als noodwoning waren opgevat, hebben ze in Aalst tot lang na de Tweede Wereldoorlog het beeld van het stadsdeel Mijlbeek medebepaald.

Om de woningnood te bestrijden werden ook Maatschappijen voor de Bouw van Goedkope Woningen opgericht, en die hebben in Aalst zowel op de linker- als op de rechteroever een aantal woningen laten bouwen. Die activiteit volstond niet om de vraag volledig te beantwoorden, en precies in die context werd er vooral door Alfred Nichols, de voorman van de Socialistische Partij in Aalst, op aangedrongen om de barakken *de facto* als sociale huurwoning te behouden. Hij ging ervan uit dat de huurders op die manier niet steeds opnieuw geconfronteerd konden worden met de mogelijkheid van gerechtelijke uitdrijving op het ogenblik dat ze niet meer in staat

waren de stijgende huurprijzen te betalen. Onmiddellijk na de Eerste Wereldoorlog waren er niet alleen te weinig woningen, de huurprijzen en het prijsniveau van consumptiegoederen stegen significant, zodat het verwerven of behouden van een gepaste woning zeer moeilijk was. Romain Moyersoen, die niet allen de Katholieke Partij vertegenwoordigde, maar ook actief was in een Maatschappij voor de Bouw van Goedkope Woningen, was geen aanhanger van een langere levensduur van de *barakken*. De twee politici botsten regelmatig wanneer het thema huisvesting op de agenda stond, zowel in de gemeenteraad als in de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Na de Tweede Wereldoorlog was de materiële schade minder uitgesproken dan na de Eerste Wereldoorlog, maar vanaf 1946 verstoorden vooral demografische ontwikkelingen de woningmarkt. Het aantal huwelijken steeg sneller dan het aantal woningen, en door de snelle toename van het aantal geboorten werd de woonruimte per gezinlid steeds kleiner. Na 1945 werd dat probleem meermaals in de gemeenteraad en in de Kamer van Volksvertegenwoordigers besproken. Een aantal nieuwe wetten moest ervoor zorgen dat de huizenmarkt aan de nieuwe demografische realiteit aangepast kon worden: de Wet-De Taeye, de Wet-Brunfaut en de Wet op de Krotopruijing. Er was in veel gevallen niet zozeer sprake van een reëel woningtekort, maar van een te klein aanbod van aangepaste, betaalbare woningen. Maatschappijen voor sociale woningbouw en ook het Aalsterse stadsbestuur hebben gebruik gemaakt van die nieuwe wetten om de druk op de woningmarkt te verlichten. Vanaf ongeveer 1955 werden daarvoor ook nieuwe wijken ontwikkeld. De stad is een aantal gevallen zowel regisseur als bouwpromotor geweest. De resultaten van die gemengde aanpak waren zeer discutabel.

In deze sociaaleconomische benadering van de Aalsterse woningmarkt is het gebruik van cijfermateriaal onontbeerlijk, maar de terugblik wordt niet beperkt tot de cijfers, en evenmin tot de Aalsterse werkelijkheid tijdens het interbellum en na de Tweede Wereldoorlog. Er wordt ook aandacht geschonken aan gelijkaardige problemen in andere steden en gemeenten, zodat het tijdstip van de afbraak van noodwoningen, de introductie van hoogbouw en de verhoudingen tussen de bevolkingsgroei en de toename van het aantal woningen kan worden vergeleken. Voorts komt vooral de beleving van de ontwikkelingen tot uiting door gebruik te maken van berichten in lokale en nationale kranten: hoe werden de ontwikkelingen ervaren of voorgesteld, was er kritiek en werden er suggesties geformuleerd? Er wordt ook gebruik gemaakt van historische literatuur, van verslagen van de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat, en technische beschrijvingen zoals die van de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en Woonvertrekken. Voorts is deze studie een voorbeeld van participatieve geschiedschrijving: een aantal ontwikkelingen heb ik zelf ervaren als kind van ouders die een sociale woning hadden gekocht, maar om mijn eigen blik te verruimen, heb ik die getoetst aan een beschrijving van de auteur Kamiel Vanhole, die in ongeveer dezelfde periode gelijkaardige ervaringen heeft opgedaan in Sterrebeek. Wie een woning kocht, had het vooral in de beginperiode vaak niet breed, maar de inflatie maakte de inspanning op termijn draaglijker en had als neveneffect dat er meer geld kon worden besteed aan andere behoeften. Een woning aankopen, vergt meestal een voorafgaande spaarinspanning, en er wordt dan ook kort aandacht besteed aan spaarmogelijkheden en het financieel resultaat van een spaarinspanning. Soms werd de daling van het aantal inwoners toegeschreven aan één factor: woningschaarste. Die schaarste was niet de enige reden waarom inwoners Aalst of een andere stad verlieten. Alternatieve beweegredenen werden onder andere door Louis Paul Boon geformuleerd in zijn herinneringen, waaruit in de monografie wordt geciteerd.

In de beschreven periode was de munteenheid de Belgische frank. De vermelde prijzen zijn dan ook altijd uitgedrukt in die munteenheid. Door de invoering van de euro op 1 januari 1999 (40,3399 frank = 1 euro) en de muntontwaarding tijdens de twintigste eeuw zijn de geciteerde prijzen niet zonder meer vergelijkbaar met ons huidig prijsbeeld. In een bijlage wordt uitgelegd hoe de historische prijzen kunnen omgerekend worden naar het euroniveau op dit ogenblik, en bij wijze van voorbeeld zijn in de twee hoofdstukken ook enkele prijzen omgerekend.

Praktisch

van de Maele John, *Woningnood en woningschaarste in Aalst van 1900 tot 1975 - achtergronden en bestrijding*, Het Land van Aalst Extra 2, Aalst: Het Land van Aalst, 2021.

<http://www.hetlandvanaalst.be/wordpress/hlva-extra/>

Bespreking

DE CHOU Freddy, Genealogie van Gislenuis Van Mello uit Schendelbeke.

Dit genealogisch onderzoek van de familie Van Mello voert terug naar Gislenuis Van Mello, de oudst gekende naamdrager van circa 400 jaar geleden in de familie in Schendelbeke. Momenteel wonen er circa 179 afstammelingen van Gislenuis in België. De auteur bouwt het genealogisch onderzoek uit over elf generaties. Vanaf de vierde generatie (einde zeventiende eeuw) zwermen er nazaten uit buiten Schendelbeke naar Geraardsbergen. In de zevende generatie verspreiden afstammelingen zich niet alleen verder in dorpen rond Schendelbeke, maar ook in Wallonië. De achtste generatie telt ook al vertegenwoordigers in Brussel en in de negende generatie wonen er Van Mello's in Halle en Noord-Frankrijk. Ook nu nog blijft de familie vertegenwoordigd in het zuiden en oosten van Oost-Vlaanderen, in Brabant, Henegouwen en Noord-Frankrijk.

Na een inleiding over de oorsprong en de betekenis van de familienaam volgt er een toelichting over de spreiding van familienaam in de Marke- en de Dendervallei, het kerngebied van de Van Mello-naam vóór 1600. Over de elf generaties volgen daarna de genealogische, familiale en sociaal-politieke gegevens van de gezinnen.

De familie bekleedt doorheen de generaties een sociaal-politieke en economische positie van algemeen niveau. Tot en met de zesde generatie (tweede helft van de achttiende eeuw) ontleedt de auteur vooral door onderzoek in staten van goed de economische positie van de generatieleden. Daaruit blijkt dat de families dan meestal behoorden tot landbouwersgezinnen, die al dan niet met meeval erin slaagden hogere sociale posities te bereiken. Eerst vanaf de negentiende eeuw kwam er, zoals in de meeste families enige diversiteit in de beroepsactiviteiten van de leden. In de elfde generatie werd Gilbert Van Mello (*1928-†2016), na een politiek mandaat van gemeenteraadslid in Schendelbeke (1958-1977) en in Geraardsbergen (1977-1982), ook de laatste burgemeester van Schendelbeke (1971-1977).

Aansluitend volgt er ook een beschrijving van een tak van de familie Van Mello in Idegem (zeventiende eeuw) over drie generaties, waaruit Gislenuis, de stamvader van de tak in Schendelbeke afstamde. De Idegemse familietak verdween er op het einde van de zeventiende eeuw.

De opmaak van het boek is dankzij de cijferverwijzingen naar de verschillende generaties voldoende duidelijk. Het boek is bovendien rijkelijk geïllustreerd met foto's van familiememorabilia, schema's van familiebezit en van genealogische tafels.

DE CHOU Freddy, *Genealogie van Gislenuis Van Mello uit Schendelbeke. Het verhaal van tien generaties mannelijke nakomelingen*, Geraardsbergen, in eigen beheer, 2020, 279 p.

Marcel Cock

Bespreking

Als de bliksem. 900 Jaar norbertijnen en norbertinessen

Het 900-jarig jubileum van de premonstratenzer orde gaat allesbehalve onopgemerkt voorbij, wereldwijd worden activiteiten ontplooid om deze verjaardag luister bij te zetten. Ook in de Nederlanden krijgt de geïnteresseerde de kans om op diverse manieren de orde te leren kennen: van tentoonstellingen op verschillende locaties, nieuwe norbertijnen wandel- en fietsroutes, o. a. in het Merode-gebied, geleide bezoeken aan abdijsites, lezingen, concerten, tot het verschijnen van nieuwe publicaties, waaronder dit fraaie jubileumboek *Als de bliksem*. De titel verwijst naar de bekering van Norbert in de lente van 1115 wanneer hij door een bliksemschicht van zijn paard valt. Norbert werd geboren rond 1075 als tweede zoon van Hedwig en Heribert, heer van Gennep (bij Nijmegen). Als kanunnik in het collegiaal kapittel van Xanten leidde hij aanvankelijk een werelds leven. In 1115 bekeerde hij zich radicaal tot een streng ascetische levenswijze, in dat jaar werd hij door de aartsbisschop van Keulen in één viering zowel tot diaken als tot priester gewijd. In 1121, dus precies 900 jaar geleden, stichtte hij in het dal van Prémontré nabij Laon in Frankrijk zijn eerste klooster voor reguliere kanunniken. Vandaar de naam premonstratenzers, naast norbertijnen naar de ordestichter of witheren naar de kleur van hun habijt. Norbert en zijn eerste volgelingen wensten trouw te blijven aan hun kanonikale roots, maar dan als reguliere kanunniken, die leven volgens de strenge regel van Sint-Augustinus. Dit onderscheidt hen van monniken die de regel van Benedictus volgen. De orde breidt zich snel uit vooral in Noord-Frankrijk, de Nederlanden, Groot-Brittannië, Duitsland, Oostenrijk, Tsjechië en Slowakije, Hongarije enzovoort.

Het prachtig uitgegeven werk, met talrijke kleurenillustraties van goede kwaliteit, telt 319 pagina's. In het eerste deel (p. 6-214) worden in niet minder dan 51 bijdragen de krachtlijnen en bijzonderheden van de geschiedenis en spiritualiteit van de orde toegelicht (p. 6-214), het tweede deel is de catalogus bij de tentoonstelling, die doorgaat in de schitterende pas gerestaureerde historische ruimtes van de Parkabdij (p. 215-288). Dan volgt de indrukwekkende lijst van de 45 auteurs met beknopte biografie (p. 289-292), de bibliografie (p. 293-316), om af te ronden met de bruikleengevers en de fotoverantwoording.

Dat men ervoor heeft geopteerd om de geschiedenis van 900 jaar norbertijnen en norbertinessen uit de doeken te doen in een verzameling van 51 relatief korte bijdragen, heeft zijn voor- en nadelen. De afwisseling in de behandelde onderwerpen, maar ook tussen artikels die een bepaald aspect eerder algemeen, synthetisch benaderen, en de detailstudies met analytische aanpak, zorgen voor variatie en maken het geheel wat luchtiger dan een monografie geschreven door één auteur. Het biedt tevens de mogelijkheid om een beroep te doen op de expertise van specialisten in diverse vakgebieden, van (kunst)historici, theologen, musicologen tot restaurators. Daarnaast komen norbertijnen en norbertinessen ook zelf aan het woord. Men kan doelgericht de bijdragen lezen die in zijn interessesfeer liggen. Anderzijds is het door de grote versnippering soms moeilijk om de grote lijnen te zien, en zijn herhalingen soms onvermijdelijk. Zo had men b.v. de bijdrage van Herman Janssens *Als de Bliksem. Norberts biografie met glasramen* (p. 14-26) en die van

Als de bliksem

900 jaar norbertijnen
en norbertinessen

uitgeverij
averbedo

Aletta Rambaut over de *Indrukwekkende reeks glasramen van Jan de Caumont voor de pandgang van de Parkabdij* (p. 27-28) in één artikel kunnen onderbrengen, zoals ook *Wetenschap en onderwijs* (p. 124-129) van Janick Appelmans en Ulrich G. Leinsle en *Geleerde norbertijnen* (p. 130-132) van Arnoud-Jan Bijsterveld gerust samen had kunnen worden behandeld.

Zowel de religieuze, sociale, economische als culturele rol van de norbertijnenorde komen aan bod. Het werk vangt aan met de bijdrage van abt-generaal Jos Wouters waarin hij *De premonstratenzer orde aan de vooravond van haar 900-jarig jubileum* (p. 6-9) schetst, en de structuur en organisatie van de orde toelicht. De volgende bijdragen staan stil bij de figuur van Norbert, zijn volgeling Hugo van Fosses en het ontstaan van de orde. Voor een interessante invalshoek om de biografie van Norbert te illustreren verwijzen we naar het artikel *Als de Bliksem. Norberts biografie met glasramen* (p. 14-26), waarin Herman Janssens, archivaris van de abdij van Averbode, de prachtige reeks glasramen van Jan de Caumont voor de pandgang van de Parkabdij aan een kritisch onderzoek onderwerpt. Een unieke bron, die een voorstelling geeft van Norbert zoals die in de zeventiende eeuw was geconstrueerd. Dat het ideaal van de levenswijze van de apostelen een grote rol speelt in de spiritualiteit van de norbertijnen verheldert Filip Noël in *Een van hart en een van ziel. Het ideaal van de vita apostolica in de premonstratenzer spiritualiteit* (p. 29-37). Hoe de beweging van Norbert evolueert en uitgroeit tot een gestructureerde orde, verspreid over Europa, lezen we in *Een Europees netwerk met middeleeuwse roots* van Jannick Appelmans (p. 49-57). Ook aan de oorsprong en verdere ontwikkeling van de zusterkloosters wordt aandacht besteed. Een mooi voorbeeld van een dubbelklooster in de twaalfde eeuw is het klooster van Berne, zoals Jan Sanders concludeert uit onderzoek van het necrologium van deze abdij (*De eerste zusters van Berne*, p. 58-59). Hoe het de orde verging in de turbulente periode onder het bewind van keizer Jozef II op het einde van de achttiende eeuw, het herstel na 1830 en het verdere chronologische verloop wordt mooi samengevat in de tekst van Stefan Van Lani en Herman Janssens, *Afschaffing op het einde van achttiende eeuw en wedergeboorte na 1830* (p. 182-188). Een aantal bijdragen zijn gewijd aan de economische uitstraling van de premonstratenzer orde. De norbertijnen speelden immers een belangrijke rol in de ontwikkeling van de lokale landbouw en economie. Ze hebben bossen gekapt, moerassen drooggelegd, waarbij ze aanvankelijk een beroep konden doen op lekenbroeders of conversen, vanaf de veertiende eeuw schakelden ze over op het systeem van erfpacht, nadien tijdpacht. Aan de groei van de abtisdomeinen in de eerste eeuwen kwam een einde door de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) die o.a. de kanunniken van Ninove naar hun refugehuis in Brussel deed verhuizen. Als de rust was teruggekeerd, begonnen de abdijen hun domeinbeheer te optimaliseren en te reorganiseren en werden hun domeinen in kaart gebracht. Uit die tijd dateren de talrijke kaarten en kaartboeken, de iconografische bronnen bij uitstek voor de landschapsgeschiedenis. De kaartboeken van de abdij van Averbode en van Ninove worden voorgesteld in twee aparte bijdragen (Marc Carnier, *Het kaartboek van de abdij van Averbode. Beheer en prestige*, p. 79-82 en Georges Vande Winkel, *Het kaartboek van de Ninooftse abdij (1641-1654) door landmeter Philips de Dijn*, p. 83-84). Enkele artikels gaan dieper in op het belang van apostolaat en parochiezorg bij de norbertijnen, het uitgebreide parochienetwerk van de premonstratenzerkloosters blijkt uit het *Overzicht van parochies van de norbertijnen in België en Nederland*, door Herman Janssens (p. 92-96). De missiewerken waren eveneens een gevolg van het actief apostolaat (Jan Sanders, Carine Dujardin, Dries Vanysacker en Herman Janssens, *Missies vanuit de abdijen in Nederland en België*, p. 192-197). Uitingen van Mariadevotie bij de premonstratenzers worden belicht door Janick Appelmans, *Bedevoarten, processies*

en relieken. *Heiligenverering bij premonstratenzers en premonstratenzerinnen* (p. 115-120), en Charles Caspers, *Bronnen van inspiratie* (p. 121-123). Wat de culturele uitstraling van de orde betreft, vermelden we onderwerpen als de actieve rol die de witheren hebben gespeeld in het onderwijs, hun intellectuele vorming, het cultureel erfgoed met prachtige handschriften zoals de Bijbel van Bonne-Espérance uit 1135 en de Parkbijbel uit 1148 beschreven door Aleuna Macarenko (p. 139-143) of *Het Missaal van de Sint-Michielsabdij van Antwerpen of het Missaal van Berchem (ca. 1140-1150)*, van Lieve Watteeuw (p. 160-162). Uit de bijdrage van Jozef Van Osta, *Orgelbouwkunst als splendor cultus* (p. 174-178) blijkt dat vele instrumenten in de premonstratenzer kerken in onze gewesten werden gebouwd door gerenommeerde orgelbouwers die tot de absolute top behoorden. Dat vooral de norbertijnenabdijen zich onderscheidden met beiaardmuziek, betoogt Luc Rombouts in zijn artikel *De norbertijnse beiaardcultuur* (p. 179-181).

Specifiek voor de regio van het voormalige Land van Aalst zijn er de bijdragen van bestuursleden Dirk Van de Perre en Georges Vande Winkel. In *Het kaartboek van de Ninoofse abdij (1641-1654) door landmeter Philips de Dijn* (p. 83-84), benadrukt Georges Vande Winkel het belang van het Ninoofse kaartboek. Dirk Van de Perre analyseert de drie necrologia van de Ninoofse abdij, een rijke bron waarin de namen voorkomen van personen die door de abdijsamenleving in het dagelijks kapittel herdacht werden gedurende meer dan 600 jaar (*De herdenking van de doden van de twaalfde tot de achttiende eeuw*, p. 112-114). Dat de Ninoofse norbertijnenkerk een mooi voorbeeld is van contrareformatorische architectuur lezen we in zijn boeiende overzicht van *De architectuur van de premonstratenzers* (p. 144-151). Ook in *Het graafschap Vlaanderen, exemplarisch voor de premonstratenzer kloosterstichtingen in de middeleeuwen?* van Janick Appelmans en Brigitte Meijns (p. 60-63) komt de Sint-Cornelius en Sint-Cyprianusabdij van Ninove regelmatig aan bod.

Getuigenissen van kloosterlingen geven een beeld van de manier waarop de norbertijnen zich hebben aangepast aan de huidige seculiere maatschappij, o. a. door vernieuwing van de liturgie na het Tweede Vaticaans Concilie en door kwaliteitsvolle liturgie openbaar en publiek te vieren (Marc Fierens, *De viering van de liturgie in de premonstratenzer abdijen en priorijen*, p. 152-156). Naast het vieren van de liturgie is liefdadigheid (b.v. Kerk in Nood) een belangrijke pijler om verder te bouwen aan de toekomst.

In de catalogus (p. 215-288) worden meer dan 100 stukken gedetailleerd beschreven, telkens met bijhorende afbeelding. Aan de hand van talrijke archivalia, handschriften, oude drukken, schilderijen en liturgische voorwerpen, wordt de religieuze, economische en culturele rol die de norbertijnen in 900 jaar hebben gespeeld, in de kijker gezet. De meeste stukken zijn afkomstig uit de eigen rijke collectie van de Abdij van Park, naast andere norbertijnenabdijen zoals Averbode, Berne, Grimbergen, Postel, Sint-Catharinadal, Tongerlo, Westerlo. Ook de abdij van Strahov (bij Praag), waar de relikwieën van Norbert liggen, stelde een aantal stukken ter beschikking. Maar aan de expo werden ook stukken toegevoegd die ooit aan de orde hebben toebehoord, maar nu elders worden bewaard: de Atlas Maior van Blaeu, de grootste wereldatlas ooit (Antwerpen, The Phoebus Foundation), of de *Arithmeticae practicae methodus facilis*, het handboek over rekenkunde van Gemma Frisius, een bijbel uit de eerste helft van de twaalfde eeuw uitgeleend door de KBR, het kaartboek van Averbode (ca. 1650-1680), pronkstuk van het Rijksarchief te Leuven, is eveneens te bewonderen; het kostbare Antifonarium Tsgrooten (1522) uit de abdij van Tongerlo werd uitgeleend door de Universiteit Gent. Vermeldenswaard voor het werkgebied van Het Land van Aalst is de bibliotheekcatalogus van de abdij van Ninove

uit 1746, bewaard in het archief van de Abdij van Park, en het anonieme schilderij met zicht op deze Sint-Cornelius en Sint-Cyprianusabdij uit de late achttiende eeuw, dat weliswaar in de catalogus wordt vermeld, maar niet is opgenomen in de tentoonstelling. Dé absolute topstukken zijn de overweldigende stuccoplafonds uit de zeventiende eeuw van de hand van Jan Christian Hansche en de pandgang met 20 schitterende na wereldwijde omzwervingen teruggeplaatste glas-in-loodpanelen uit de zeventiende eeuw uitgevoerd door de Leuvense glaskunstenaar Jan de Caumont. Ze maken een bezoek aan één van de best bewaarde abdijsites in de zuidelijke Nederlanden meer dan waard!

Janick Appelmans, Herman Janssens en Stefan Van Lani (red.), *Als de bliksem. 900 jaar norbertijnen en norbertinessen*, Averbode, 2021.

Lieve De Mecheleer

Bespreking

Het Brevier van Geraardsbergen, bewaard in de benedictijnenabdij van Maredsous

Zo pas verscheen een studie over dit vierdelig vijftiende-eeuws brevier. Wat een streling voor het oog! Wat een verhelderende tekst!

De auteurs, Ferdinand Poswick, OSB, Dominique Vanwijnsberghe, Lieve Watteeuw en Marina Van Bos hebben drie jaar aan het project gewerkt. Hierbij kregen zij financiële steun van de Koning Boudewijnstichting en het Fonds Baillet Latour. Als wetenschappers van de Universiteit te Leuven en het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium bestudeerden zij het brevier en maakten een conservatiebehandeling mogelijk. Bovendien heeft men de vier delen volledig gedigitaliseerd, waardoor de bereikbaarheid van het rijk geïllustreerd handschrift nog groter is geworden.

Ik herinner mij goed hoe ik als jonge historicus in 1968 kon meewerken aan de viering van het 900-jarig bestaan van de stad en hierbij mee instond voor een tentoonstelling. Als pronkstuk lag er het beroemde gebedenboek. Sindsdien ben ik geboeid gebleven. Meermaals mocht ik er in mijn latere publicaties een paar afbeeldingen in opnemen. In de jaren 70 van vorige eeuw organiseerde de toenmalige Geraardsbergse Carta-Numisclub een colloquium over het brevier met pater F. Poswick als centrale figuur. Diezelfde benedictijn heeft in 1997 een publicatie verzorgd waarin hij vooral de historiek van het brevier en de analyse van alle versieringen heeft gepresenteerd. 25 jaar later verschijnt er een nieuwe studie waarin volgende aspecten aan bod komen: korte historiek van de St.-Adriaansabdij, het belang van het brevier voor de liturgie, de scribent Wilhelmus de Predio, de vier verluchters, de beschrijving van de miniaturen, de technieken en kleuren van de miniaturisten en tenslotte iets meer over de nieuwe eigenaars en de negentiende-eeuwse boekbanden. Dat allemaal prachtig geïllustreerd met veel foto's. Het geheel omvat 77 pagina's (24,5 x 17,2 cm) en kost 15 euro.

Het kan besteld worden bij de Abdij van Maredsous.

Magasin de souvenirs et librairie
Rue de Maredsous 11
5537 Denée
082/69.82.82.
shop@maredsous.com

Een aanrader voor iedereen die van middeleeuwse verluchtingen houdt, die fier is op wat de abdij vroeger heeft gerealiseerd, kortom iedereen die van de stad houdt.

Geert Van Bockstaele

HET BREVIER
VAN GERAARDSBERGEN

Een Bourgondisch handschrift
bewaard in de Abdij van Maredsous

Bespreking

De bende van Jan de Lichte: het boek bij het feuilleton

In *Het Land van Aalst*, LXXI, 2019, nr. 2 verwelkomen we de aangekondigde TV-reeks over de bende van Jan de Lichte reeds als een gelegenheid voor historici om de filmfictie dichter bij de historische realiteit te brengen. Met *De eeuw van Jan de Lichte. Misdaad, verraad en revolutie in de 18de eeuw* wordt deze gelegenheid met beide handen gegrepen.¹ Dit gebeurt bovendien door een plejade academische historici van de KULeuven, UAntwerpen, UGent en VUB die gespecialiseerd zijn in diverse aspecten van de achttiende eeuw. Het verwijt - onder andere van Bart Van Loo, auteur van *De Bourgondiërs* - dat ze te veel in hun ivoren toren blijven, pareren ze hiermee met verve.

¹ Ook beschikbaar als e-book.

De samensteller, Erwin Hofman (KULeuven), beklemtoont dat het niet de bedoeling is om kritiek te geven op de historische fouten van de scenaristen in de serie, maar dat dit boek (170 p.) opgevat is als een aanvulling om meer licht te laten schijnen op de echte mensen uit de eeuw van de Verlichting. Gelukkig wordt ook duidelijk gemaakt welke elementen in de serie overdreven werden of niet overeenkomen met de historische werkelijkheid.

In achttien korte hoofdstukjes van circa acht bladzijden worden uiteenlopende aspecten van het leven in de achttiende eeuw belicht. Hierdoor ontstaat een kleurrijk pallet van een samenleving die anders is dan de onze, maar anderzijds toch ook verrassende gelijkenissen vertoont. Het resultaat is een mooie mozaïek die de diversiteit goed tot zijn recht laat komen. Naast de traditionele thema's als armoede, misdaad, repressie, (bij)geloof, de politieke situatie, komen er ook minder voor de hand liggende onderwerpen aan bod zoals mode, geluk, seksualiteit, taal, liederen, de rol van de vrouw, het verkeer.

Voor wie dieper wil inzoomen op één van die deelaspecten zijn per hoofdstukje enkele leduurtips opgenomen. Het boek van Piet Lenders over Vilain XIII had hier gerust vermeld mogen worden.

Ook de tijdlijn (niet 'tjidslijn'...) met alternatieve data (bijvoorbeeld 1774: opening van het Gentse correctiehuis onder impuls van J.J. Vilain XIII, burgemeester van Aalst van 1743 tot 1751) is een handig hulpmiddel. In een beknopte 'Wie was wie?' worden de diverse hoofdrolspelers nog eens onder de loep genomen en aangeduid waar de TV-figuren verschillen van de historische personen. Ook dat is geen overbodige luxe. De vier kaartjes zorgen eveneens voor een meerwaarde. De afbeeldingen en illustraties zijn origineel en met zorg gekozen. De foto's die het modehoofdstukje illustreren, zijn bovendien in kleur en op glanzend papier afgedrukt waardoor ze ten volle tot hun recht komen.

Eén van de interessantste hoofdstukjes is volgens ons dat over de aanleg van de steenweg naar Brussel. Het is geschreven door Bruno Blondé (UAntwerpen) en onze redactiesecretaris Reinoud Vermoesen (eveneens UAntwerpen). De modernisering van het verkeerswezen had een enorme positieve invloed op de economie en dus op

Elwin Hofman (red.)

DE EEUW VAN
JAN DE
LICHTE

*Misdaad, verraad en
revolutie in de 18de eeuw*

Uitgeverij
VRJ
DAG

de welvaart van de maatschappij. Het is de verdienste van vooruitziende besturen om de aanleg van een kasseiweg te financieren. Maar eigenlijk was het onderliggende motief ook toen winst.

In het nieuwe leerplan geschiedenis wordt gewaarschuwd voor presentisme: het verleden met een 21ste-eeuwse bril bekijken, beoordelen en vaak veroordelen. Toch is het verhelderend te zien dat sommige actuele problemen -mutatis mutandis- ook vroeger al bestonden. ... Het tolgeld dat moest betaald worden vergelijken de auteurs met het rekeningrijden: de gebruikers betalen zo voor aanleg en onderhoud van de steenwegen. Ook files, foutparkeerders, schade aan de wegen door overladen karren en zelfs verkeersagressie deden zich toen ook al voor !

Ook in andere hoofdstukjes zijn dergelijke verrassend actuele voorbeelden te vinden: de borgbrieven tonen aan dat het hebben van de juiste papieren ook in de achttiende eeuw al belangrijk was. De taalkwestie diende zich op het einde van de achttiende eeuw reeds in embryonale vorm aan. De rationalisering van de publieke financiën was bedoeld om de belastinginkomsten te verhogen. Maar de centrale overheid probeerde de lasten eerlijker te verdelen dan de plaatselijke besturen! De goede *keyserinne* Maria Theresia liet het zelfs als grafschrift vereeuwigen: '*tributorum aequitatem instauravit*' ('zij voerde de gelijkheid van belasting in')!

Een minpuntje is dat de ruimere situering soms vaag blijft: enkele percentages meer hadden een beter beeld kunnen geven over de minder bekende aspecten van de Verlichtingseeuw. Hoeveel procent van de circa twee miljoen inwoners van de Oostenrijkse Nederlanden werd verbannen of leefde als 'boskanters' in de marge van de samenleving? Hoeveel leden telden de bendes van Baekelandt, de Bokkenrijders? Welk percentage van de bevolking behoorde tot de werkende armen, de cyclische paupers, de beschaamde hulpbehoevenden, de waardige armen? Hoeveel armen/criminelen belandden in de correctiehuizen en wat betekent dit procentueel? De stelling dat 'anders dan vaak werd aangenomen, veel vrouwen wel degelijk konden lezen en soms zelfs schrijven' blijft ook een beetje in het luchtledige hangen zonder cijfergegevens (hoe moeilijk dit ook te schatten is).

De ondertitel "*Misdaad, verraad en revolutie in de 18de eeuw*" past beter bij het dramatische Tv-feuilleton dan bij de eeuw van Jan de Lichte. "Misdaad, miserie en verandering" sluit beter aan bij het tranendal dat de eeuw van de Verlichting voor een groot deel van de bevolking was, al was er ook al een aanzet tot een ingrijpende evolutie .

De TV-reeks en dit boek zijn ook een aansporing geweest om het educatieve luik van de website van Het Land van Aalst nog uit te bereiden met een didactisch aanbod voor het derde en/of vierde middelbaar over het leven in de tijd van Jan de Lichte.

Wouter Van der Spiegel

De auteurs

Dany D'Herdt

Spaarzaamheidstraat 3
9300 Aalst
cepalosta@hotmail.com

Romain John van de Maele

Duinberglaan 25
3001 Heverlee
romain.vandemaele@gmail.com

Marcel Cock

Pijlekaartstraat 103
9506 Schendelbeke
marcel.cock@telenet.be

Lieve De Mecheleer

Opgeëistenstraat 38
9470 Denderleeuw
lieve.demecheleer@gmail.com

Geert Van Bockstaele

Bevegemstraat 14
9620 Zottegem
geert.vbockstaele@skynet.be

Wouter Van der Spiegel

Babbelaarstraat 159
9300 Aalst
wouter.vanderspiegel@belgacom.net

Het LAND van AALST

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Jaargang **LXXIII** • 2021 • Nummer **3** • juli - augustus - september

Artikels

- Dany D'Herdt
Hector Miserez, een vergeten Aalstenaar 97
- Romain John van de Maele
Woningnood en woningschaarste in Aalst van 1900 tot 1975. Het Land van Aalst EXTRA 2. 122

In de kijker

- Marcel Cock
DE CHOU Freddy, Genealogie van Gislenus Van Mello uit Schendelbeke. 126
- Lieve De Mecheleer
Als de bliksem. 900 jaar norbertijnen en norbertinessen 127
- Geert Van Bockstaele
Het Brevier van Geraardsbergen, bewaard in de benedictijnenabdij van Maredsous 132
- Wouter Van der Spiegel
De bende van Jan de Lichte: het boek bij het feuilleton 133